

Prach, který se snáší ze snů

LOUIS DE BERNIÈRES

plus

Prach, který se snáší ze snů

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nakladatelstviplus.cz
www.albatrosmedia.cz

Louis de Bernières
Prach, který se snáší ze snů – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

**Prach,
který se
snáší
ze snů**

Prach, který se snáší ze snů

LOUIS DE BERNIÈRES

Dis Manibus; sit vobis terra levis

Na památku prvního snoubence mé babičky,
vojína Howella Ashbridge Godbyho CDS.
Zemřel na zranění utrpěná u Kemmelu 19. 2. 1915.
Kdyby on nezemřel, já bych nežil.

Hochu tam v dáli

Mocnosti lásky, dlíte-li dále
nad světem černým, bez spásky,
kde nyní – a kde neustále –
milostné srdce zoufá si,
shlédněte k hochu, jenž je mi tak milý,
(chrabrému hochu tam v bahně zlých cest)
nemohu světlem jej k domovu vést –
sviňte mu hvězdami v tu temnou chvíli!
Noc je jak smůla a k ránu je šero,
dejte mu znát na té předlouné stráži,
že i já vím, jak moc minuty váží;
jen pro něj zapalte lásky svíc stero.
Spánku je málo a smrt všemu velí,
po vlasti stesk ústům ukrádá dech.
Mezi vším, čemu tak statečně čelí,
kéž jej mé myšlenky zastihnou v snech.
Vidím jej, v dlouhé řadě kráčí,
tak mlád, tak milý mně i všem,
ač smuten, druhým pomoci stačí
laskavým v oku úsměvem.
Byť odešel na konec světa,
myšlenka za ním jak skřivan pílí.
Nad bouří vzduté moře vzlétá
do končin, kde radost zahubili.
Kdekoli je, čímkoli se rmoutí,
ač neslyší mě a má strach,
ať přijde po té dlouhé pouti
v bezpečí zase na můj práh!

– Mary Webbová

Toho dne se Daniel přehoupl přes zeď.

Jen pár týdnů předtím začala maličká královna ztrácet chuť k jídlu. Prezident Kruger z Jižní Afriky, jenž prchl do exilu obtížený bohatstvím uloupeným svému vlastnímu lidu, burcoval v Marseille chátru k novým a novým záchvatům protibritského šílenství a Francouzi obléhali hotely, v nichž tušili britské turisty.

Královna byla čím dál malátnější. Do té doby ji nikdy ztráta energie či výpadky pozornosti nepostihly, ale nyní dokázala zaklimbat i v rozhodujících okamžicích. Obdržela dopis od trubače z Devonshirského pluku, v němž jí ten chlapec vyličil, jak zatroubil k útoku na Wagon Hillu, a zvládla na něj odpovědět.

Královna odcestovala z Londýna do Osborne House na ostrově Wight. Moc se jí tam líbilo a dávno tuhle letní rezidenci pokládala za skutečný domov své rodiny. Měla svůj vlastní kousek pláže s pojízdnou kabinou na převlékání a stál tam maličký domeček, kde si ještě za Albertova života hrávaly její děti, nyní roztroušené po Evropě. Za Solentskou úžinou mohla navštěvovat ohromnou vojenskou nemocnici, kterou založila ve vesnici Netley, a nosit tam šátky, jež ráda pletla zraněným vojákům.

Když jí brazilský velvyslanec přinesl pověřovací listiny, královna zjistila, že není s to vydat ani hlásku. Zapomínala, jak se mluví. Nepoznala lorda Robertse, když se triumfálně vrátil z Jižní Afriky, aby se stal novým vrchním velitelem. Zarazilo ho to a rozesmutnilo.

Královna vykonala poslední velký imperiální čin a vyhlásila založení Australského svazu. Její cesta na Riviéru byla zrušena a královnin pokladník byl nucen vyplatit Hotelu Cimiez odškodnění ve výši osmi set liber.

Od smrti předchozího panovníka uplynulo tolik let, že nikdo nevěděl, co má říkat nebo jak se chovat. Lord Salisbury odmítal mluvit o obřadech spojených s nástupem na trůn, protože ho to příliš rozrušovalo. Zámožní lidé rušili večírky a plesy a lehkomyšlný optimismus, který doprovázel příchod nového století, se vypařil. Byl leden a temné mraky, z nichž se snášel déšť, odpovídaly náladě lidí pod nimi.

Z celé Evropy se do Osborne sjeli královnini příbuzní a potomci. V Jižní Africe vedl Botha, Smuts a de Wet válku, kterou měli Britové podle předpokladů dávno vyhrát. Dál se za ni utrácely peníze a mladí muži. Britské vojáky zabíjel hlavně střevní tyfus.

Maličká královna zemřela. Byl o tom informován starosta Londýna a pak zbytek světa. Zatímco byl národ v šoku, významné osoby se dohadovaly, co se má udělat. Lord Acton oznámil, že král Edvard VII. si nemůže říkat Edvard VII., protože není potomek předchozích Edvardů. Je starosta Londýna z moci úřední členem královské rady? On dospěl k názoru, že je, a vetřel se na ni. Kdo je pověřený organizací pohřbu? Je to lord komoří, nebo vévoda z Norfolkku, přestože je katolík? Vévoda trval na svém historickém právu a král mu dal za pravdu. Lady Cadoganová dostala pozvánku na pohřeb, která byla určena jejímu manželovi a v níž se po ní žádalo, aby přišla v kalhotách.

Královnina rakev byla tak drobná, že by klidně mohla patřit dítěti. Když ji vezli městečkem Cowes, kráčeli za ní král Edvard i německý císař. Přes Solentskou úžinu ji přepravili v bitevní lodi v doprovodu největší flotily na světě. V Londýně byla trasa od nádraží Victoria po Buckinghamský palác a nádraží Paddington zcela ucpaná truchlícími poddanými, kteří chtěli na vlastní oči vidět velké procesí za lafetou. Za ní jel král Edvard, po jeho boku vévoda z Connaughtu a císař Vilém a za nimi pohledný a štíhlý německý korunní princ, ztělesnění naděje svého národa, garant jeho velké budoucnosti jakožto majáku civilizace.

Královnino tělo bylo uloženo k poslednímu odpočinku ve Windsoru. Babička Evropy odešla a všichni jako by instinktivně věděli, že se náhle uzavřelo významné období. Zanechala po sobě vlaky, které jezdily rychlostí takřka sto kilometrů za hodinu, s vagóny, které již tou dobou byly zastřešené. Ohromné zaoceánské parníky dokázaly překonat Atlantik za dva týdny. Zápasy býků se psy byly minulostí a v Británii působil Spolek na ochranu zvířat a jiný Spolek na ochranu dětí. Klení již bylo ve vybrané společnosti naprosto zapovězené a šlechtici se na večírcích již nezpíjeli tak, aby dámy musely unikat okny. V bistroch se prodával chléb zadělávaný sodovkou a v několikapatrových podnicích Lyons Corner House vás obsluhovaly servírky v bílých nabíraných zástěrách. Kdokoli si tehdy mohl koupit kávu. Řeka Fleet už nebyla stoka. Mnoho lidí doma svítilo elektrí-

nou a dělnické čtvrti měly každý den na půl hodiny zajištěnou čistou vodu, s výjimkou nedělí, což o sobotách vedlo ke strašným strkáním. Automobily již obvykle nevzplanuly poté, co je člověk nastartoval. Na druhou stranu zase pokazily večerní projížďky ve dvoukolých drožkách Hyde Parkem. Kult ctihodnosti nastolil v lidských životech pozeňnaný pořádek a zároveň otevřel prostor pro úžasné pokrytectví.

Lidé měli svou maličkou královnu sice hodně rádi, ale na vši té ctihodnosti bylo něco nudného a zármutek a ohromení, které zachvátily její poddané, zmírňovalo očekávání něčeho, co by mohlo být zábavnější. Nový král byl bonviván. Miloval spíš Francii než Německo. Obcoval s herečkami. Každopádně posledních deset let byl viktoriánský věk pomalu na ústupu. Prostopáše dívky kouřily, a když si vyjely na kole, měly na sobě naprosto šokující pumpky. V bankovním a obchodním centru Londýna začali zaměstnávat podnikatelky pochybných mravů. Sedlářům, kteří se specializovali na boční sedla, pomalu vysychal proud zakázek. Do kabaretů chodily davy lidí poslechnout si košilaté písničky od drzých chlápů a vyzyvavých holek.

Nový král, který za vlády své matky nemohl ke státním záležitostem ani přičichnout, ztratil trpělivost s precedenty a šel svou vlastní cestou. Vyvedl z míry celý dvůr. Organizaci své korunovace svěřil katolickému vévodovi z Norfolku, a ne anglikánskému lordu komořímu. Následovala dlouhá a rozhořčená diskuse o tom, zda by lordi měli přijít v obřadním rouchu, a rozhodnutí se čtyřikrát měnilo. Nechvalně známého liberála lorda Carringtona vyslal jako svého osobního pověřence do Francie, Španělska a Portugalska. Tentýž lord Carrington se kdysi jakožto jeden z několika smířčích soudců zúčastnil procesu s právě propuštěným trestancem, kterého přistihli při spaní pod širákem, když nedokázal před soumrakem dojít do High Wycombe. Nakonec za něj skandálně zaplatil pokutu, protože alternativou bylo několik dalších měsíců ve vězení. Carrington okamžitě poté rezignoval na soudcovské místo se slovy, že jestli je tohle spravedlnost, pak s ní nechce mít už nic společného.

Král vytáhl lorda Wolseyho z penze a poslal ho do zahraničí se šerpami a medailemi pro zahraniční potentáty, dokonce i pro iránského šáha, jenž se tudíž jako vůbec první muslim stal členem křesťanského Podvazkového řádu. Vyklidil ohromné množství vete-

še, kterou matka za ta léta nashromáždila, rekonstruoval domovní kanalizaci a zaplnil svůj dvůr muži, kteří byli spíš zajímaví než důležití, a ženami, které byly jak zajímavé, tak krásné.

Devátého srpna 1902 uspořádali pan a paní McCoshovi na Court Road v Elthamu korunovační oslavu, odloženou z června. Byla to taková honosná odpolední svačina. Od několika tapetovacích firem si vypůjčili dlouhé stoly na kozách, prostřeli na ně krásné damaškové plátno a za přemrštěnou cenu si pronajali dost jednobarevných porcelánových talířů a postříbřených příborů, aby jim vydržely na celý den. Sloužící postavili dva dlouhé stoly v zahradě, aby se na ně pohodlně vešlo občerstvení, a po celém trávníku roztáhli koberce, aby vytvořili velkolepý *déjeuner sur l'herbe*. Pro postarší účastníky a lidi se ztuhlými klouby se z domu přinesly židle. Z kuchyně se nosily talíře s nakrájenou šunkou a jazykem, složité saláty ve francouzském stylu, normandské sýry a fantastické hromady čerstvých kentských jahod a smetanového krému. Pro děti tu byla limonáda a pro dospělé džbány silného ovocného koktejlu, na jehož hladině plavaly snítky máty. Vychlazené šampaňské se přineslo těsně před připitkem králi, po proslovu pana McCoshe.

Byl to počátek věku, kdy bohatství konečně začne mít stejnou váhu jako postavení. Na Court Road stály neobyčejně velké rodinné domy, k jejichž zadnímu traktu přiléhaly rozsáhlé zahrady. Většina měla vepředu dvě brány spojené malou půlkruhovou příjezdovou cestou, aby kočáry mohly přijíždět a odjíždět bez jakéhokoli nemožného manévrování. Vjezd k McCoshovým i výjezd od nich tvořily působivé cihlové sloupy, v nichž byl portlandským vápencem vyvedený nápis GRAMPIANY. Spojovala je nízká zídka, táhnoucí se právě v takové výšce, aby po ní mohly chodit děti. Pan McCosh zasadil hned za ní malý ořešák, protože měl hrozně rád, jak na podzim žloutnou listy, a byl přesvědčený, že ořech je tvrdé dřevo budoucnosti, aniž ho napadlo, že dlouho po jeho smrti kořeny stromu úplně překotí pilíře i zeď, takže ke konci století tu nezbude žádná stopa po tom, že by dům měl vůbec nějaké jméno.

Uvnitř se rozkládaly velké pokoje s vysokými stropy a malými krby. Horní poschodí zabíraly nahrubo zařízené pokoje pro sloužící, které byly vybavené umyvadly, ovšem o patro níže se nacházela regulérní koupelna se skutečnou litinovou vanou s nožkami ve tvaru lvích tlap, kde tekla horká voda z kotelný přiléhající bokem ke ku-

chyni. V teple téhle kotelny často klimbal kotelník, případně si tu balil cigarety a čas od času vstal a naházel do kotle další uhlí. Vedl život plný zahálky, jež pouze občas narušila havárie celého systému, fungujícího na principu termosifónu, který nepotřebuje vůbec žádné čerpadlo.

Obecně se dal úspěch majitelů domů na Court Road měřit zdobností jejich říms. Pan McCosh byl inteligentní, okouzlující, lidský, ctižádostivý, pracovitý muž, který dokázal instinktivně vycítit jakoukoli příležitost na něčem trhnout, a Grampiany tak měly zdaleka nejdobnější, nejrozsáhlejší a nejprecizněji vyvedené římsy ze všech domů v Court Road. Jeho hlavní slabinou, na níž ovšem rovněž dokázal vydělat, byla vášeň pro golf. Často jste ho mohli zastihnout na hřišti v Blackheathu, když měl být ve své londýnské kanceláři.

Jedna nevýhoda jeho spekulací spočívala v tom, že mohl v jediném okamžiku upadnout z bájného bohatství do zoufalé chudoby. Pak měl ve zvyku vyhýbat se placení účtů až do té doby, než si bohatství získal nazpět. To se mu pokaždé povedlo, ovšem místní prodavače hnětlo, že nikdy nevěděli, zda je moudré prodávat mu své zboží nebo ne. Jedinou útěchou jim bylo, že ze všech svých dluhů svědomitě vypočítal i úroky a zaplatil je do poslední pence.

Devátého srpna 1902 měl pan Hamilton McCosh spoustu peněz, venku to nevypadalo na děšť a on se těšil ze své štědrosti.

Když zrovna nemusela dirigovat sloužící, stála mu po boku jeho žena. Paní McCoshová bývala v mládí velká kráska a svůj půvab si měla zachovat až do vysokého věku. Byla o sedm let starší než její manžel a provdala se pozdě kvůli dlouhému předchozímu zasnoubení s jedním šlechticem, u něhož se posléze ukázalo, že už jednu ženu má, zavřenou v newyorském blázinci. Z potupného skandálu, který se dostal na veřejnost a jež noviny náležitě rozmázly, se vzpamatovávala mnoho let a prakticky se uchýlila do ústraní, dokud ji z něj nevytáhl chrabrý Hamilton McCosh, jenž si z tisku nic nedělal. Stala se terčem mnoha drbů, když v těhotenství energicky hrála tenis, a byla nechvalně známá svým neskrývaným přesvědčením, že ženy by měly mít volební právo úplně stejně jako muži. Stala se bojovnicí v takzvané válce pohlaví. Její manžel to ovšem vysvětloval tím, že jeho manželka chce mít právo volit konzervativce. Nedávno se začala věnovat jízdě na bicyklu a stehna měla pořád

trochu zhmožděná, jak jí na okružní jízdě po Haylingském ostrově upadlo jedno kolo.

Paní McCoshová měla velkou slabost pro královskou rodinu. Náruživě sledovala její počínání a předplatila si *Timesy*, jen aby mohla studovat dvorní oběžník. Korunovační večírek byl její nápad, třebaže většina národa již slavila před měsícem, kdy král věnoval londýnským chudým třicet tisíc liber a čtyři sta padesát šest tisíc lidí se najedlo a popilo na jeho účet. Král sám se na lůžku zotavoval z operace, a tak se z akce londýnskému starostovi písemně omluvil a princ a princezna z Walesu jeho nepřítomnost vynahradili tím, že navštívili dvacet večírků po sobě. Lidem to celé připadalo jako báječný nový začátek.

Paní McCoshová se na korunovační večírek těšila, jen nevěděla, zda vydrží až do konce, protože pořád ještě držela přísný smutek za královnu a teprve toho dne přestala nosit černé šaty. Vůbec si nebyla jistá, zda se jí zamlouvá nový král, který choval závodní koně a propustil mnoho dvořanů staré královny.

„Opravdu doufám, že se Jeho královské Veličenstvo plně zotavilo,“ řekla poněkud neupřímně svému manželovi.

„A co to zase bylo?“ zeptal se.

„Perityflitida.“

„To zní hrozně. Co to proboha je?“

„Miláčku, vždyť jsem ti to vysvětlovala tolikrát. Je to zánět takového toho, z čeho visí slepé střevo. Každopádně se prý zotavil, ale neponese k oltáři korunovační meč. Opravdu doufám, že se tam nezhroutí.“

„Skotští králové se nehrouť,“ opáčil pan McCosh. „Umírají hrdinskou smrtí v bitvě, nebo je ubodají ve spánku.“

„Miláčku, nechceš snad naznačit, že by naše drahá stávající královna Alexandra mohla být něco jako lady Macbeth? Je to přece jen Dánka.“

„Máme-li věřit pěvci avonskému, pak dánští panovníci vraždí své bratry a synovce. A Dánky jsou zvláštní, bezzásadová stvoření. A královny jsou ženy. A dánská královna si vzala bratra svého manžela, který jej zabil. Dánské královny jsou smutná partička.“

„Musíš přestat tak provokovat, miláčku. Ještě že jsem na tvůj humor tak zvyklá. Jestli se tomu vůbec dá takhle říkat. Jak dobře víš, *Hamlet* je jednoznačně smyšlený. Škoda že jsem tam nemohla

být... myslím na té korunovaci. Co bych za to dala, kdybych viděla lorda Kitchenera s chocholem a sira Alfreda Gaseleeho. A nového ministerského předsedu, samozřejmě.“

„Nu, má drahá, máme výjimečné štěstí na počasí. Krásnější den jsme si ani nemohli přát. A hostíme elthamskou aristokracii. Když už o tom mluvíme, prostřeli jsme stůl pro hokynáře a řemeslníky?“

„Ovšem. Ti budou tamhle na samém konci sadu.“

„Á, jak důstojná místa pro sůl naší země.“

Paní McCoshová dělala, že nerozumí jeho humoru, kteroužto metodou Britové rádi kazí vtip. „O sůl nemusíš mít starost, každý stůl bude mít svou vlastní slánku i pepřenku,“ ujistila ho. „Jen teď dohlédnu na to, aby chůva měla děti připravené.“

„Á, tady je paní Pittová a její chlapečci,“ řekl pan McCosh. „Půjdu je přivítat a ty můžeš popohnat holky, miláčku.“

Z důvodu, který již dávno upadl v zapomnění, byly dveře v zídce nalevo, oddělující zahradu Grampian od zahrady sousedů, nabarvené modře. Byly staré a nahoře i dole trochu ztrouchnivělé. Jejich zrezivělé panty skřípaly, ale pořád fungovaly a nezadřely se, protože je děti z obou rodin často používaly.

Za modrými dveřmi bydlela rodina Pendennisových, která nedávno přijela z Baltimoru i se třemi malými syny Sidneyem, Albertem a Ashbridgem, kteří se narodili rok po sobě a nejmladší byl o patnáct centimetrů menší než prostřední a ten byl zase o patnáct centimetrů menší než nejstarší, takže některým lidem připomínali schůdky do knihovny. Každé ráno tito kluci potřásli otcí rukou, když přišli ke snídani, a říkali mu „pane“.

McCoshovi měli čtyři dcery, modrookou Rosie s dlouhými hustými kaštanovými vlasy a bledou pletí posetou pihami; pak vysokou a urostlou Christabel, rodící se anglickou růží. Pak tu byla Otýlie, již byla zjevně souzena tradiční anglická hrušková postava, dívka s bledou kulatou tvář a krásnýma velkýma černýma očima posazenýma pod líbeznou černou ofinou. A konečně tu byla Sofie, malá, hubená a nehezká, s nezkrotnými kudrnatými vlasy, s čím dál výstřednějším humorem i mluvou. Její otec říkal, že má excentrický pohled na svět a ten že se ještě bude hodit. Jistě by se dalo říct, že dívky hluboce milovaly svou náročnou matku, stejně tak by se ovšem dalo říct, že zbožňovaly svého tolerantního otce.

V protější zahradní zdi žádná modrá dvířka nebyla, takže dva chlapci, kteří si hráli na zahradě za ní, zídku jednoduše přelézali. V záhonu růží si již vyšlapali tvrdou, rovnou cestičku. Zeď byla přes dva metry vysoká a už teď bylo jasné, že Archie Pitt a jeho mladší bratr Daniel vyrostou v pěkné dva odvážlivce a dobrodruhy.

Toho dne, zrovna když se všichni s talíři volského jazyka a skleničkami usazovali na koberečky a židle, se nahoře na zdi objevil čtrnáctiletý Archie ve svých nejlepších šatech a stál tam s rukama v bok se vši sebedůvěrou himálajské kozy.

„Archie, co tam nahoře proboha děláš?“ dožadovala se paní McCoshová.

„Na počest krále jsme spíchli představení,“ oznámil chlapec.

„Na počest krále?“ opakovala paní McCoshová, trochu upokoje-ná. „Tak to je od vás jistě moc hezké.“

„Můžete tam dolů, na druhou stranu cestičky, naskládat nějaké polštáře?“ zeptal se Archie. Ten velitelský tón byl u dospívajícího chlapce nezvyklý a lidé přímo pod ním vyklidili své rohože a poskládali polštáře, jak se po nich žádalo. Shovívavě předpokládali, že Archie chce přistát na měkkém.

„Něco takového by se dítěti vážně nemělo trpět,“ ozvala se paní McCoshová.

„Ty nejsi zvědavá?“ opáčil její manžel. „Musím říct, že takovou sebedůvěru u kluka obdivuji, ty ne? A každopádně vím, co se stane, a už jsem to chlapcům povolil. Začneme husarským kouskem.“

Archieho rodiče byli podobně optimističtí. Stáli dole ruku v ruce a hrdě se zubili. Archieho matka – Francouzka do morku kostí, přesto však protestantka, něco jako opožděná hugenotka – si nechala říkat madam Pittová a teď volnou rukou točila slunečníkem. Kapitán Pitt, který dříve sloužil na královské jachtě Viktorie a Albert, si na sebe pro tuto slavnostní příležitost vzal námořní uniformu a na tmavě modré látce se mu třpytily zlaté prýmký. „*Chou-chou*, doufám, že tohle neskončí brekem,“ ozvala se paní Pittová.

„*Maman*, nacvičovali jsme to jak blázni. Daniel to udělal moc krát. A byl to tvůj nápad.“

„Tak přinejhorším si srazí vaz,“ prohodil kapitán.

„*Oh, chéri, tais-toi*. Neměl bys vést takové řeči. Tím jen ponoukáš ďábla.“

„V tom případě doufejme, že vezme zavděk vymknutým kotníkem.“

„Chéri! Arrêtes!“

„Jsou všichni připravení?“ zavolal Archie. „No tak, podívejte se všichni!“

Postupně se rozhostilo ticho a sloužící přestali pobíhat. Pan McCosh si popošel kupředu.

„Přátelé, a dokonce i jeden dva smrtelní nepřátelé, vítejte v Gram-pianech. Shromáždili jsme se zde k oslavám počátku nového věku, tedy snad. Jeho královské Veličenstvo je... jak bych to jen formulo-val... poněkud starší, než byla jeho drahá matka při nástupu na trůn... ale s pomocí Boží má možná před sebou ještě dlouhý život a zůstane naším panovníkem pěkných pár let. Za nebožky královny, která dala jméno tomu, co se nám při zpětném pohledu zdá jako celý věk, se nám žilo dobře, každý rok čím dál lépe; ale teď se razí nový termín a my se již označujeme za edvardiány, ne? Kdy předtím byl národ tak šťastný? Podle mě po obnovení monarchie. Měli jsme krále Karla II., boдрého panovníka, a nyní máme dalšího panovníka, který je přinej-menším stejně boдрý. Ať takový dlouho zůstane! A ať i my jsme boдрí. Naše naděje, naděje jakéhokoli plemene, spočívá v jeho mladých, ne? Dnešní oslavy započneme báječně troufalým kouskem našich dvou mladých sousedů, Archieho a Daniela Pittových. Nacvičovali to celé dny! Prosim o ticho a pozornost pro Archieho a Daniela Pittovy!“

Ozval se krátký potlesk, Archie nahoře na zdi se zhluboka uklonil a jeho matka ještě pevněji sevřela kapitánovu dlaň. „Bude to báječ-né,“ ujistil ji hrdě. „Ti kluci nemají vůbec strach.“

Rozhostilo se ticho a Archie pokrčil kolena. Zvedl levou ruku a nechal ji klesnout a za pár vteřin se už vedle něj a nad ním objevil malý létající kluk, který v rukou svíral horní část skokanské tyče. Jak se kluk vznesl nad zeď, pustil tyč a v tu chvíli se Archie příkrčil a vyskočil nahoru, přičemž si předloktími objal lýtka. Udělal ele-gantní salto do polštářů a přistál na nohou ve chvíli, kdy se vedle něj snesl jeho ještě létavější bratr. Archie objal mladšího bratříčka kolem krku a se širokým úsměvem na rtech se společně uklonili.

Shromáždění kolektivně vydechli a pak nastalo ohromené ticho, když účastníkům večírku došlo, kolik virtuozity a odvahy bylo k ta-kovému výjimečnému představení třeba. Popravdě řečeno, větši-na tím byla zděšená. Ale vzhledem k tomu, jak na sebe byli Archie a Daniel božsky hrdí, nebylo možné jejich triumf nesdílet. Nahrnu-li se k nim hosté, aby jim potřásli rukama a poplácali je po hlavě,

a kapitán každému z nich vtiskl do dlaně zlatý sovereign se slovy: „Skvělá práce, kluci! Skvělá práce! Pro každého vláček, myslím! Pro každého vláček!“

„Takoví dva akrobaté!“ řekla paní McCoshová paní Pittové. „Ale vážně nechápu, jak jste jim to mohla dovolit.“

„Viděla jsem je na zahradě dělat takovéhle věci,“ odpověděla paní Pittová. „Celé to byl můj nápad. A kapitán řekl: ‚Padne to na tvou hlavu, *chérie*,‘ ale teď je vše *très bien* a koneckonců nemám na hlavě nic než tenhle čepec. Ale myslím, že už je to nenechám dělat znovu. Je to moc velký nápor na srdce.“

„A co vaši další dva synové? Jsou pořád v Jižní Africe?“

„Pořád ještě v Jižní Africe. Neslyšela jsem o nich už celé týdny. Modlím se. Modlím se, to je všechno. *Que Dieu les sauve*.“

Děti měly vlastní večírek vedle toho pro dospělé. Daniel a Archie byli pro tuto chvíli za hrdiny, a tak nonšalantně dělali ramena. „Myslím, že to bylo báječně statečné,“ prohodila Otýlie k Archiemu.

Ale Archie doufal, že by to třeba mohlo udělat dojem na Rosie. Bedlivě sledoval, jestli to na sobě dá nějak znát, ale marně, tu zajímal jen jeden z těch nových amerických kluků z druhé strany modrých dveří. Jmenoval se Ashbridge Pendennis, byl o rok starší než Rosie a už na něm bylo znát, že z něj vyroste robustní a statný sportovec. Vlasy měl hodně světlé a oči stejného odstínu jako lamanšský kanál za zimního dne. „To bylo fakt senzační,“ obrátil se na Daniela, který rovněž doufal v trošku Rosiina obdivu. „Sám bych to nedokázal, vážně ne.“ Ashbridgův americký přízvuk připadal Rosie opravdu okouzlující.

„Ale ty jsi tak silný,“ namítla Rosie. „Dokážeš zvednout i Pumlíče.“

„Kde je Pumlíč?“ zeptal se Daniel. Daniel byl štíhlý, s lesklými černými vlasy a modrýma očima, které působily obzvláště zneklidňujícím dojmem za jasného slunečního světla. Bylo jasné, že jednoho dne z něj bude vysoký chlap.

„Zavřeli jsme ho v domě,“ vysvětlila Rosie. „On hrozně vyvádí, když je tu spousta lidí.“

Doufala, že všichni ostatní odejdou, protože chtěla zůstat sama s Ashbridgem, ale Archie a Daniel se pořád točili kolem ní a Otýlie se zase točila kolem Archieho.

„A co kdyby ses zeptal mámy a táty, jestli bys ho nemohl na chvíli pustit ven?“ navrhla Danielovi a zakrátko se jí přání splnilo. Ashbridge sáhl do kapsy šortek a něco vytáhl.

„Tumáš,“ řekl.

„Co je to?“

Vtiskl jí to do ruky se slovy: „Ať to nikdo nevidí.“

Zadívala se dolů. Bylo to malé a mosazné. „Kroužek od záclon!“ vyhrkla Rosie.

Ashbridge zčervenál. „Až budeme starší, obstarám ti pořádný prsten. Mám jen půl koruny. Jestli si ho necháš, znamená to, že jsme zasnoubení.“

„Jenže mně je jen deset,“ namítla.

„Ale deset ti přece nebude napořád. A já musím být v cíli první. Necháš si ho?“

Rosie se zadívala do jeho upřímných očí, v nichž jako by se kratičce mihla úzkost a strach z odmítnutí. Viděla, že prokázal opravdu velkou kuráž, a dojalo ji to. Ashbridge pokračoval: „Od té doby, co jsem přijel... ze Států... se mi tady... nejdřív... moc nelíbilo... ale díky tobě to stojí za to, Rosie, vážně jo.“

„Nechám si ho,“ řekla.

„Můžu ti dát pusku na tvář?“

„Teď ne.“

„Později?“

Rosie vážně přikývla. „Později. Jen na tvář.“

Ashbridge se na ni vděčně zadíval a zeptal se: „Mám ti ukázat, jak dělám hvězdu? Dokážu jich udělat pět za sebou.“

„Jsem zasnoubená,“ říkala si Rosie v duchu. „Jsem zasnoubená.“ To bylo báječné, být už v deseti letech zasnoubená s Ashbridgem. „Hvězdy jsem tě viděla dělat mockrát,“ řekla a dodala: „Ale vůbec mi nebude vadit, když budeš chtít udělat pár dalších.“

Pro dospělé byl ten večírek velký úspěch. K sedmé hodině, když už jídlo i pití začalo docházet, přišel čas na požehnání. Co by to bylo za slavnost bez pastora požehnání?

Pan McCosh zašel vymanit duchovního z hloučku starých panen a vdov, které ho vždy obklopovaly, a dovedl ho až na schůdky ke dveřím do zimní zahrady, aby měl výhled na celý trávník. Kněz se usmál se vši skromností člověka, který si připadá právem štědře obdařený pokorou, duchovní milostí a místní proslulostí. Zvedl pravou ruku v klasickém gestu požehnání a začal odříkávat:

„Ó Pane, náš Otče na nebesích, velký a mocný, Králi králů, Pane pánů, jediný Vládce vladařů, který ze svého trůnu zříš všechny oby-

vatele země. Z celého srdce tě prosíme, abys svou přízní shlížel na našeho nanejvýš dobrotivého panovníka, krále Edvarda, a naplnil ho vši milostí Ducha svatého, aby se vždy sklonil před tvou vůlí a krácel tvou cestou. Obdař ho hojnými nebeskými dary; dejž mu zdraví a bohatství, aby dlouho žil; posil ho, aby mohl přemoci a zdolat veškeré nepřátele; a konečně ať po tomto životě prostřednictvím našeho pána Ježíše Krista dosáhne věčné radosti a blaženství.“

Jen co odeznělo kolektivní zbožné zamumlané „Amen“, rozpoutalo se boží dopuštění.

Daniel se vkradl do domu a podle kňučení a štekotu vycházejícího zpod dveří jídelny našel Pumlíče. Sotva je otevřel, pes se vymrštil a utekl mezi hosty na zahradu.

Pumlič byl velký, statný hnědý pes zhruba o velikosti labradora. Byl půldruhého roku starý, lesklý a svalnatý a velmi příhodně pojmenovaný. Venku na zahradě skutečně skákal jako pumlič, skoro svisle, zuřivě vrtěl zadkem a při tom se pokoušel olíznout kohokoli, komu dosáhl na tvář. Pokusy pana McCoshe dostihnout ho a zalehnout se ukázaly jako zcela marné. Dámy ječely, když jim Pumlič tlapy hrabal po prsou a jemných bílých šatech, a pánové ho bezvýsledně odháněli svými holemi, jak se vrhal od jednoho milovaného člověka k druhému.

Paní McCoshová svinula slunečník a prudce ho pleskla přes nos. „Lehni!“ vykřikla, ale pes si toho vůbec nevšímal. Nakonec se kapitánu Pittovi podařilo psa chytit a jedna služka dostala za úkol přinést z předsíně vodítko. Pumlíče zase odvěkli zpátky do domu, i když celou cestu skákal a neúnavně vyl.

To byl podařený závěr a hosté s tvářemi zrudlými po nádherném odpoledni na sluníčku se postupně začali loučit. Bylo o čem mluvit a nač vzpomínat. Díky Archiemu, Danielovi, Ashovi a psu to byl pamětihodný den.

V paláci si král dal nohy na stůl a zapálil si doutník. Všechno to šlo jako na drátkách, až na chudáka starého arcibiskupa, který se musel uchýlit do kaple svatého Edvarda a pak po přísaze věrnosti nedokázal vstát. Král začal přemýšlet o tom, kdo by se mohl stát prvním skutečně edvardovským arcibiskupem.

Přepadla ho sklíčenost. Jako princ waleský si užíval života plnými doušky: samé večírky na venkovských sídlech, lovecké výpravy, divadelní představení, dostihy, herečky, milenky. Teď to všechno

skončilo a zodpovědnost na něj dolehla jako bouřkové mraky na konci srpna. Osobně již byl delší čas přesvědčen, že monarchie je odsouzena k zániku, ale znal svou povinnost; tu trudnomyslnost si nechá pro sebe.

Kapitola druhá

Edvardiáni

Uplynulo dvanáct roků a ta léta si všichni, kdo se zúčastnili korunovačního zahradního večírku pana a paní McCoshových, budou navždy pamatovat jako zlatá. Jedno léto šlo za druhým a každé bylo podle všeho teplejší a nádhernější než to předchozí. Růže vzkvétaly v hlíně záhonů, pokaždé se urodila hojnost šťavnatých jablíček a mezi větvemi se nastražily pasti na vosy z džemu a piva. Během letních večerů bylo z Court Road slyšet dunění tenisových míčků a rány kroketových holí. Z Mottinghamu sem chodily otrhané chudé děti a hrály si na schovávanou, drápky, štronzo a na babu. Někdy zaklepaly na dveře kuchyně a požádaly o pití – a záhy přišly na to, od kterých služek se můžou nadít šerbetu a perníčků. Zahradníci chodili ven vybavení kyblíky a nosili domů koňské kobližky na hnojení růží. Cikánky zastavovaly dámy na ulici, nabízely bílý vřes pro štěstí a neomylně naznačovaly, že odmítnutím by si dotyčné přivodily smůlu. Skoro každý den se stavoval prodavač muffinů, pouliční obchodník s ovocem a zeleninou, hadrář, mlékař, prodavač žrádla pro kočky. Káry s rybami táhli ohromní šlachovití psi. Každý prodavač měl vlastní pokřik. Policisté obcházeli ve dvojicích po předvídatelných okruzích, ozbrojení pouze píšťalkami a obušky. V zimě se kouř z kamen, továren a páleného listí sléval ve žlutou mlhu, která dusila astmatiky a valila se nezadržitelně ulicemi jako ohromné vlny. Jakmile člověka zahalila, neviděl dál než na konec ruky. Lidé dotápali k nejbližším dveřím, zafukali a bylo jim poskytnuto útočiště. Za soumraku a za úsvitu přicházeli lampáři, a když sněžilo, plynové světlo na chodnících jiskřilo a tančilo.

Ve velkých domech buržoazie a kupeckých zbohatlíků představovali sloužící kliš, který spojoval společenské třídy a překlenoval propasti. Byli stejně snobští a svázaní pravidly jako jejich zaměst-

navatelé a stávali se rodinami v rodinách s vlastními intrikami, oceněními i ostudami, *grands amours*, nenávisťmi a loajalitami. Každý dům měl svá pravidla. V některých se se sloužícími zacházelo skoro jako s otroky, ale v rodinách jako ta v Grampianech představovali přirozenou součást jejího širšího společenství. Každá rodina se ovšem děsila toho, že přijde o svou kuchařku. Dámy žily ve věčné úzkosti, že si to s ní rozhází nebo že jim ji přetáhne nějaký bezzásadový host pozvaný na večeři.

Ale i na Court Road se našly vady na kráse. Nedlouho po korunovaci padl na pasece v jihoanglickém Novém lese pohledný kapitán Pitt v souboji, který byl možná vůbec posledním oficiálně svedeným soubojem na britské půdě. Nikdo nikdy nezjistil totožnost jeho protivníka. Z kapitánovy pistole se střílelo, ale na čele, kudy mu prošla kulka, nezůstal žádný ožeh od střelného prachu a kulka každopádně nebyla z jeho vlastní pistole. Nic víc nikdo nezjistil. Jeho tělo našel jezdec, leželo rozvalené v pásu zvonků, nedaleko od bystřiny a břehu se štiplavě vonícím medvědíím česnekem. Měl vojenský pohřeb, vzhledem k mládí vdovy i jeho dětí dojemnější než obvykle, a námořníci z královské jachty nad kapitánovým hrobem vypálili salvu. Jeho smrt zanechala v lidech rozporuplný smutek těch, kdo truchlí po mrtvém, ale jsou hrdí, že zemřel v boji za svou čest.

Během pár měsíců dva jeho nejstarší synové zemřeli v jihoafrické válce, Theodore při přepadení ze zálohy a Jean-Pierre na břišní tyfus. Archie a Daniel si je pak už navždycky pamatovali jako veselé obry, kteří je házeli přes celý pokoj do bezpečí gauče, na němž byly navršené polštáře. Zdrcená, ale zatvrzelá paní Pittová, která zdělila tři sady medailí, se rozhodla nevrátit do Francie se svými zbývajícími syny, Archiem a Danielem. Vzhledem k omezeným finančním prostředkům se přestěhovala do malého domku v Sussexu, kde se protloukala jako učitelka francouzštiny v místních školách a doučovala i soukromě. Po mnohaletém úsilí se konečně naučila vyslovovat správně souhlásku „th“ a k nesprávné výslovnosti „z“ se vrátila, jen když byla rozrušená.

Archie již odešel ze soukromé internátní střední školy ve Westminsteru a Daniel ji musel opustit dřív: stejně jako bratr vstoupil do pluku Rattrayových sikhů a odplul do Indie. Paní Pittová nyní žila sama ve svém malém ráji pod South Downs. Kdykoli Rosie a její sestry na Court Road zahlédly tu část zídky, vzpomněly si na to, jak

ji o Korunovačním dni Daniel přelétl, uvažovaly, kde asi tak Daniel a Archie jsou, a stýskalo se jim po nich. Na druhé straně zdi zůstávali Pendennisovi kluci a životy dětí byly nadále neoddělitelně propletené, spojené těmi modrými dveřmi. Všichni věděli, že Rosie a Ashbridge se nakonec vezmou, stejně jistě, jako to věděli oni sami.

Podle všeho přišla s novým králem nenucená vašeň pro příjemnější stránky života. Lidé se hrnuli na dostihy, protože tam často chodil, a celý národ se radoval, když jeho hřebec Minoru vyhrál v roce 1909 derby. Jakkoli byl vtipný, oblíbený a bystrý, v soukromí propadal bodrý panovník hluboké sklíčenosti. Byl mírotvůrce, ale všude kolem sebe viděl rozklad a na obzoru chaos. Zvažoval abdikaci a byl čím dál přesvědčenější, že jeho vnuk už na trůn neusedne, protože monarchie do té doby padne. Osobně se mu podařilo vyjednat s Francií Srdečnou dohodu, když napravil diplomatické škody napáchané válkou v Jižní Africe, ale nebylo možné ignorovat nerozumné kousky jeho synovce v Německu, „Nejvyššího“ a „Admirála Atlantiku“.

Německo bylo vmáčknuté mezi Francií a Ruskem a jeho císař se obával obou. Dávno se rozhodl vyřadit Francii jedním gigantickým úderem, načež by se vrhl na Rusko a i jej rozdrtil. S Francií by se nejspíše vypořádal prostřednictvím invaze do dvou neutrálních zemí, Lucemburska a Belgie. Byl přesvědčen, že Británie nedostojí svým spojeneckým závazkům a Belgii bránit nebude. Smlouva je koneckonců jen „cár papíru“ a jeho matka byla oblíbená sestra krále Edvarda. Informovaní Němci si začali připíjet na „*Der Tag*“. Generál von Moltke později poznamenal, že operační plány přežijí přesně do okamžiku, kdy se jednotky poprvé střetnou s nepřítelem.

Král Edvard ukončil svůj krátký a krásný věk šestého května roku 1910. Sklátila ho bronchitida, ale kouřil doutníky až do samého konce, jež jeho neřest uspíšila. Od prince waleského se dozvěděl, že Edvardova klisna Witch of the Air vyhrála v Kemptonu. „Jsem velmi rád,“ odpověděl a jeho sloužící ho uložili do postele. „Nevzdám to,“ ujišťoval okolí, „budu s tím bojovat.“ Ale pak upadl do kómatu a umřel těsně před půlnocí.

A tak zbylo na králi Jiřím, aby si poradil s tím, co jeho otec předpověděl; a na Rosie, Christabel, Otýlii, Sofii, Sidney, Albertovi, Archiem, Danielovi a Ashbridgovi.

Ashe jsem milovala od té chvíle, co jsme se na sebe poprvé zadívali, a láska to byla opětovaná, ačkoli jsme byli jen malé děti. Když jsme se seznámili, právě dorazil z Ameriky a byl z Anglie dost otrávený. Později mi řekl, že mu připadala zkostnatělá a staromódní, ale kdyby se někdy vrátil do Ameriky, jistě by ji podle mě shledal nevyhovující, protože byla příliš nezralá.

Ash se doopravdy jmenoval Ashbridge a pocházel z Baltimoru. Měl krásný měkký americký přízvuk, se znělejšími „r“ po samohláskách. Nikdy ho neztratil a nikdo by si ho nikdy nespletl s Angličanem. Jeho rodina žila vedle našeho domu a on patřil k naší tlupě dětí, které tu dováděly, dělaly z bahna bábovičky, hrály na sardinky a schovávanou, rybičky, rybičky, rybáři jedou, na honěnou a „kopni do plechovky“. Naše matky byly trochu nóbl, ale my děti jsme byly venku jako z divokých vajec. Skotačily jsme a praly jsme se v zahradách obehnaných zídkami, zatímco naše guvernantky a chůvy popíjely čaj v zimní zahradě a drbaly spolu. V květnu k nám sklenáři chodili ze zimní zahrady sundat okna. Kvůli Luftwaffe a finanční nouzi jsou teď dole nastálo. Když jsme byli starší, všichni jsme na trávníku hráli tenis, v nekonečných kombinacích čtyřher a dvouher. Hráli jsme proti sobě ve smíšených dvojicích a vyřazovací soutěže, a když měl člověk na své straně Ashe, tak obvykle vyhrál. Pokud jste na své straně měli Ashe a Daniela, tak jste vyhráli vždycky. Ash byl školní přeborník na absolutně cokoli. Vzpomínám na čtyřhru, kdy jste museli oběhnout síť, jen co jste odehráli míček. Říkali jsme tomu americký tenis a bylo to naprosto vyčerpávající, ale taky neuvěřitelná legrace. Potíž byla v tom, že nikdy vlastně nebyl pořádný vítěz, protože jednotlivé hry nevyhrál pár, ale východní nebo západní strana. Někdy nás hrálo všech devět najednou. Matka se ráda věnovala kroketu a každý rok natřela branky emailem, z čehož udělala velký obřad, a pak vyvolávala hádky, když ona chtěla hrát kriket a my zase tenis.

Vzhledem k tomu, že Ashbridge byl Američan, začali jsme si říkat „Kámoši“. „Připadali mi tak bezstarostní a radostní, veselí kamarádi,“ jak píše Rupert Brooke. Patřili k nám: Daniel a chudák Archie, Ash a jeho bratři Sidney a Albert, a Sofie a Otýlie a Christabel a já;

pět kluků a čtyři holky. Náš válečný pokřik zněl: „Ať žijou Kámoši!“ a „Kámoši navždy!“ Po kapitánově smrti se Daniel a Archie odstěhovali a z kluků zbyl jen Ash a Sidney a Albert.

Z Ashe vyrostl báječný muž. V osmnácti si občas nechal narůst vojenský knírek, ale jinak vypadal jako vřdycky. Byl hezky souměrný a měl plavé vlasy a šedé oči. „Jsem stavěný na rychlost a vzdálenost,“ říkával. „Jestli potřebuješ někoho, kdo ti pro něco zaběhne do Walesu, jsem tvůj člověk.“

Když jsem si později koupila výtisk *Vybraných básní* Ruperta Brooka, omráčil mě pohled na básníkův portrét na začátku tak, až jsem skoro omdlela. Na chvilku mi připadalo, že je to Ash. Byl tak krásný, až to bolelo, a z takové bolesti se člověk nikdy nemusí zotavit. Když čtu Brookovu milostnou poezii, vřdycky myslím na Ashe. Některé verše mi naskakovaly v hlavě pořád dokola. *„Dřív přijde Smrt, než přestanu být rád v tvé blízkosti.“ „Na vršku klesli jsme, chytali dech, líbali trávu a smáli se v jasu.“* Na rozdíl od většiny lidí jsem si cenila Brookových milostných básní víc než jeho slavné vlastenecké poezie.

Ash a já jsme byli jako hrdličky. Byl tak laskavý, tak starostlivý. Když jsem onemocněla, stávil se a usadil se v obývacím pokoji na východní straně, kde jsme se jako rodina modlili, a pak jen čekal, až vyjde služka nebo jedna z mých sester a řekne pár útržkovitých informací o tom, jak mi je. Kdykoli jsem pomyslela na Ashe, zhoupl se mi žaludek a vyschlo mi v hrdle. Někdy jsme se na sebe jen dívali, jako bychom byli ochrnutí. Když se mě dotkl, přešel mi mráz po zádech a brnělo mě až v nohou. Když nám bylo patnáct, toužili jsme po sobě tak vášnivě, že jsme spolu ani nedokázali mluvit a posílali jsme si vzkazy po služebnictvu. Já dávala lístečky naší Kuchařince, ta je vzala jejich kuchaře a pak jejich kuchařka nosila odpovědi naší Kuchařince. Jak si kuchařky pořád od sebe něco půjčovaly, bylo to všechno hrozně snadné. Ta malá spiknutí se sloužícími, dokud jsme je ještě měli, byla jednou z drobných radostí života. Ashova psaníčka a dopisy přechovávám dodnes v plechové krabici od sušenek. Pořád je někdy čtu, i když jsou poškozená, a všechny ty pocity se rázem vrátí. Byli jsme s Ashem zasnoubení od té doby, co mně bylo deset a jemu třináct. Náš první zásnubní prsten byl mosazný kroužek od záclon, tak velký, že se nedal nosit, a i ten jsem měla schovaný v krabici. Bylo to naše tajemství a kdokoli by nám řekl, že z toho vyrosteme.

Ale my z toho nevyrostli. Devěťadvacátého května 1910 přišel Ashbridge s gramofonem. Byl prakticky první, kdo ho měl. Potřebovali jsme něco, co nás rozveselí po smrti krále Edvarda, a tak ho k nám nosil skoro každý den, aby nás zabavil, a jednou zůstal až skoro do půl dvanácté. Někdy jsme spolu se sestrami srolovaly koberec a všichni jsme tančili. Najednou nám došlo, že už si nemusíme najímat pianistu a houslistu. A právě při tanci na hudbu z gramofonu jsem skutečně měla příležitost hltat ho, dýchat ho, uvědomit si, že ho zbožňuji takovým způsobem, že nejspíš nikdy nebudu moci milovat někoho jiného. Díval se na mě tenkrát tak oddaně, až jsem se z toho vždycky rozechvěla. Ta fyzická touha byla skoro nesnesitelná.

Těsně po začátku války v roce 1914 si přišel promluvit s otcem. Na příjezdové cestě si zpíval „Jsem Gilbert Makovec, hlavička otevřená“. Byla to písnička Basila Hallama z Palace Theatre, kterou si tenkrát prozpěvoval každý, než ji smetla vlna vlasteneckých písní. Ash si ji někdy přehrával na pianu. Většinou rád zpíval ty sentimentální písně z plantáží od Stephena Fostera, například „Staří rodiče doma“ a „Chudák starej Joe“ a „Massa ve studený, studený zemi“. Měl krásný hlas, ale klavír byl vždycky rozladěný, a kvůli tomu i smutné písničky vyzněly směšně. Otec říkal, že bychom si měli pořídit piano s litinovým rámem, ale nikdy jsme se k tomu nedostali. Myslím, že chudák Basil Hallam nakonec zemřel, když vypadl z balónu.

Ash a otec zašli do jídelny a zavřeli dveře. Slyšela jsem jejich hlasy, jejich smích a bylo těžké odolat nutkání a neobcházet kolem, protože jsem věděla, co se děje, a nemohla jsem se dočkat, až uslyším výsledek. Šla jsem si sednout do obývacího pokoje k matce a sestrám. Mluvily o válce, ale já měla myšlenky jen na to, co by tak Ash teď mohl říkat otcí. U nohou mi seděl Pumlíč. Tou dobou to byl starý pes a už vůbec neskákal. Mordu měl šedou a oči uslzené, ale pořád to byl stejný láskyplný a ne moc chytrý pes, oddaný především mně a mému otcí.

Otec byl chytrý Skot, který jezdil do londýnského City na tři dny v týdnu a tam bydlel ve svém klubu. Vydělal hromadu peněz vymýšlením věcí, které je potřeba vyrobit, a nákupem a prodejem akcií a cenných papírů a nikdo z nás nikdy doopravdy nerozuměl tomu, co dělá nebo jak to dělá, až na stálý přísun vlastních golfových zlepšováků. Pravidelně se propadal do naprosté deprese, když přišel o všechny peníze najednou, ale pak se mu vždycky nějak povedlo

finančně se zahojit, právě včas, aby zaplatil všem prodávacům. Dokázal skvěle předstírat sebevědomí a srdečnost, ale vždy byl poněkud úzkostlivý a napjatý. Říkal: „Rád bych skoncoval s tímhle hazardem a začal něco skutečně vyrábět, pořídil si pořádnou továrnu. Ale nenapadá mě nic, co by už někdo nevyráběl.“ A pak ještě dodal: „Třeba bych dokázal kápnout na něco, co by mohlo být užitečné pro válku. Boty? Bajonety? Batohy? Barety? Něco jiného, co začíná na B?“ Vynalezl a prodával několik přístrojů určených ke zlepšení v golfu, protože golf byl jeho životní láska. Bral to jako svou vlasteneckou povinnost.

Když otec a Ash vešli do salónu, oba drželi v jedné ruce sklenku whisky a v druhé doutník. Ash nikdy nekouřil a nechával ten svůj vyhasnout. Otec vyfoukl pořádný oblak kouře a pravil: „Báječná zpráva. Chcete ji slyšet?“

„Ale jistě!“ vykřikly jsme všechny až na matku, která jen nerada slevovala ze své přísnosti. Patřila k těm matkám, které by neduživé novorozeně nejraději pohodily někde v kopcích. Její oblíbené přísloví znělo: „Škoda rány, která padne vedle.“

„Tady mladý Ashbridge mne poprosil, abych mu dovolil požádat Rosie o ruku,“ pronesl otec, „a já mu dal své svolení.“

Všechny mé sestry pištěly a tleskaly, matka se lehounce usmívala a já myslím zbledla. Dalo mi velkou práci, abych se nerozklepala.

„Požádal jsem ho, ať se stane mohamedánem a vezme si vás všechny čtyři. Prosil jsem ho, ať odlehčí mým bedrům a vezme si vás sakumprásk, ale on je bohužel zakoukaný jen do Rosie. Dokonce jsem ho varoval před manželstvím jako takovým, ale on se nenechal odradit. Co ty na to, Rózinko?“

„Ale otče, on se mě ještě ani nezeptal.“

„No tak, Rosie,“ ohradil se Ash, „požádal jsem tě o ruku, když ti bylo deset. Máš na důkaz mosazný kroužek od záclony.“

„Požádej ji znovu!“ zvolala Sofie. „Ach, jak bezradně romantické! No tak, Ashi. Požádej ji o ruku znovu!“

Sofie byla moje nejmladší sestra. Byla líbezná, a dokud jsme to nepochopili, všichni jsme si mysleli, že je trochu přihlouplá, protože si někdy děsně pletla slova. Matka opáčila: „Sofinko, myslím, že jsi chtěla říct *bezzvadně*.“

„Mohl bych si s Rosie promluvit v soukromí?“ zeptal se Ash, ale to moje sestry nedovolily. „Nekaz nám legraci,“ prosila ho Otýlie.

„No tak, pokračuj, Ashi,“ pobídla ho Christabel.

„Co když řeknu *ne*?“ namítla jsem.

„To by bylo k chudákovi Ashovi křiklosálně tvrdé,“ konstatovala Sofie. „Dobře víš, že to bys neudělala.“

„Tak, Rosie,“ obrátil se na mě Ash, „co ty na to? Vezmeš si mě?“

Třásla jsem se tak, že jsem se nemohla ovládnout. Náhle jsem se rozplakala a skryla si obličej do dlaní.

„Myslím, že to znamená *ano*,“ řekla Christabel.

Ash si přede mne klekl a zeptal se: „Opravdu?“ a já přikývla. Všichni až na matku tančili a dováděli.

Matka přestala na chvíli vyšívat a řekla: „Můj milý, vždycky jsem tě brala jako svého syna a teď jím budeš!“ Moje tři sestry se chytily za ruce a daly se do improvizovaného kruhového tance. Ash vstal a pobaveně a láskyplně shlížel na to pozdvižení.

Když veselí trochu opadlo, upil whisky a pronesl: „Musím vám všem ale něco říct.“

Umlkli jsme, protože nám došlo, že teď zazní něco zlověstného. Ash si odkašlal a oznámil: „Narukoval jsem ke Ctihodné dělostřelecké společnosti. Cítím, že musím jít. Přispět svou troškou. Chtěl jsem se jen s Rosie skutečně zasnoubit, než odejdu.“ Zaváhal a pak dodal: „A Albert a Sidney narukovali se mnou.“

Otec byl omráčený, ale moje matka pravila: „Hodný chlapec.“ Sofie a Christabel a Otýlie si vyměnily zhrozené pohledy. Já sama jsem bezmyšlenkovitě vstala a prohlásila: „Jistěže musíš jít,“ ale pak jsem utekla z pokoje, vyplašená tím hrozným kvílením, o němž jsem věděla, že vychází ze mě.

Kapitola čtvrtá

V níž se Ashbridge pokouší utěšit Rosie

Vyběhl jsem za ní a našel ji v místnosti vepředu, kde je rodinná Bible. Zhroutila se na sedačku u okna a otrásala se hroznými vzlyky. Zvedl jsem ji do náručí a zašeptal: „Rosie, Rosie, Rosie.“ Položila mi hlavu na hrud' a objala mě kolem krku. Cítil jsem, jak se její lehounké tělo chvěje.

„Nemusíš jít,“ řekla.

„Ovšemže musím, miláčku, ovšemže musím,“ řekl jsem. „Už je to zpečetěné. Nechal jsem se naverbovat. Neměl jsem ponětí, že tě to tak rozruší.“

„Myslela jsem, že my budeme v bezpečí,“ vysvětlila. „Ty jsi Američan. Nemusels jít do války. Ani Sidney, ani Albert.“

„Ale my to tu máme rádi,“ řekl jsem. „Pocházíme z Nové Anglie a tu starou máme rádi úplně stejně, možná ještě víc. Prožili jsme tu většinu života. Odjakživa jsem se styděl za své krajany, že v roce 1776 zradili.“

„Ne, nestyděl. Vždycky ses prsil, jak vy jste vyhráli a my prohráli. Myslíš, že je statečné a chytré házet do moře bedny s čajem, kterému vůbec nic nebylo, a pokaždé zapomeneš, jak Kanada a Florida chtěly zůstat britské! Každopádně musíš mít rád i Skotsko,“ usmála se Rosie skrz slzy. „Otec je totiž Skot. Já jsem napůl Skotka. Nemůžeš mít rád jen Anglii.“

„Miluju obě tvoje poloviny,“ odpověděl jsem, „včetně jakýchkoli jiných částí odkudkoli jinud. Nikdy jsem tam nebyl, ale mám rád i Wales a Irsko. A ostrov Wight. A Croydon.“

„Proč ale musíš jet pryč? Proč nemůžeš zůstat a pracovat třeba v nemocnici? Proč nemůžeš jezdit s lokomotivou nebo se stát hasičem? Tolik lidí už... tolik lidí už zabili. Co Mons? A Marna? A Flandry? Viděls úmrtní oznámení v *Timesech*?“

„Nezapomínej na anděly z Monsu,“ opáčil jsem. „Bůh je s námi, ne s nimi. Hájíme dobro.“

Rosiinou slabinou byl Bůh. Vždycky byla zbožná, i jako dítě. Narodila se s takovou vírou, s níž se nemůžete přít. Tentokrát se na chvíli odmlčela a pak tiše řekla: „I tak jsme museli ustoupit. Budeš důstojník?“ zeptala se a já hned pochopil, kam tím míří; doufala, že mě budou dlouho cvičit, než mě pošlou na frontu. Zavrtěl jsem hlavou. „Narukoval jsem jako voják,“ odpověděl jsem. „To se tam dostaneš mnohem rychleji. Doufal jsem, že bych se mohl stát dělostřelcem. Mají dvě baterie jízdního dělostřelectva a dvě muniční kolony a prapor pěchoty, ale ty zatracené baterie mají plný stav.“

Znovu se posadila na sedačku u okna a zadívala se na svoje ruce. „Asi bych ti měla dodávat odvalu,“ hlesla. Poklekl jsem a sevřel její ruce ve svých. „Moje znejmilejší, takovéhle dobrodružství se mi už nikdy nenaskytne. Jak bych si ho mohl nechat ujít? Myslíš, že bych mohl celý zbytek života prožít s vědomím, že jsem nepřispěl svou troškou? Že jsem nedbal toho volání?“

„Vzpomínáš, co řekl sir John French? Podle něj bude do Vánoc po všem. Jenže nebude. Skopčáci mají Belgii. Mohl bys být pryč celé měsíce.“

Připadalo mi, jako kdybych konejšil dítě. Překypoval jsem nadšením, že půjdu do války. Cítil jsem hluboké štěstí, takové nadšení, jako kdybych najednou našel smysl svého života.

Řekl jsem: „Každý chlap, který nikdy nebyl voják, toho ke stáru lituje. Nechci litovat.“

Když jsme se vrátili do salónu, byla do mě Rosie zavěšená, dosud slabá z toho plačtivého záchvatu, ale už se dokázala usmívat. Rodina vstala a zatleskala mi. Sestry mě jedna po druhé políbily na tvář a visely mi na rukou. Velmi mě to dojalo, dusil jsem se pohnutím. Byl to vážně můj okamžik slávy. Trošku jsem Rosie stiskl ruku a ona řekla: „Vezmeme se, jen co válka skončí. Jsem si jistá, že nebude trvat dlouho.“

„Určitě dostanu nějakou dovolenku,“ připomněl jsem. „Můžeme se vzít, až budu na opuštětku, jestli se válka protáhne. Chtěl bych toho moc, kdybych si vyžádal Alberta za svědka?“

Zašel jsem si koupit menší lept od jistého L. Rusta, jmenoval se *Adieu*. Plánoval jsem dát ho Rosie o Vánocích, ale kdybych už byl pryč, pověřil bych matku, aby jí ho donesla.

Kapitola pátá

Hamilton McCosh vykládá v klubu Athenaeum

Co ti budu povídat, kamaráde, jsem z toho úplně vyděšený. Nejdřív stoupla diskontní sazba. Bylo to jednatřicátého července 1914. To datum si budu do smrti pamatovat. Popravdě řečeno mě to zpočátku docela potěšilo. Mám tu i onde uložené hezké sumičky. Zvýšila se ze čtyř na osm procent a pak na deset procent, a když už jsem si samou radostí mnul ruce, ti parchanti zavřeli burzu. Mě na setkání s ministrem financí nepozvali. Kdybych na tom jednání byl, udělal bych pěkně dusno, to ti řeknu. Člověk najednou nemohl nikde sehnat úvěr.

Jak jsem si měl vydělávat na živobytí? Mám čtyři okouzlující dceři a svárlivou manželku. Ty jsi světaznalý člověk, příteli, víš, jak to

chodí, a jistě nejsi jiný, když na to přijde, ale já mám teď dvě milenký a k tomu jednu bývalou a všechny se musí starat o dům a děti. Ta úzkost mě skoro zabíjí. Zrovna minulý týden jsem dostal vzkaz – „Mylý Hame, prosím pošly peníze, děti nemaj žádný boty.“

To bylo všechno moc pěkný, že jo, jak jsme seděli a říkali: „No a co má Srbsko s námi společného?“ Teď už to víme. Znamená to menší peněžní zásobu, nezaměstnanost, neprodejně cenné papíry, nedostatek základních potřeb. Tohle má s námi společného, sakra!

Co mají proboha Fricové za lubem? K čemu to proboha bylo?

Pak je tu moratorium na dluhy, víš, zákon o odkladu plateb. Bůh nám pomáhěj. Spousta lidí mi dluží spoustu peněz. Kde je mám vzít? Já nikomu nic nedlužím, takže k čemu mi to je? Jak já mám zaplatit za zboží? Doufejme, že se to nikdy nezavede.

Ale stejně, byl to slavný den, kdy vešlo v platnost státní pojištění obchodních lodí. S důvěrou to udělalo úplné divy. Popravdě řečeno to zachránilo kůži otci mého budoucího zetě. Jak mu potom budu říkat? Bude to můj vyženěný bratranec? Já ty příbuzenské vztahy nikdy nechápal. Kdybych teď zjistil, že jsem tvůj vzdálený bratranec přes třetí koleno, neměl bych ani ponětí, co to znamená. Dělá do lodní dopravy, víš? Ten otec. Možná ho znáš. Jmenuje se Penden-nis. Každopádně díkybohu za to. Najednou je zase všechno možné. Viděls už ty nové desetišilinkové a librové bankovky? Jen doufám, že to nepodkope měnu. Mince vzbuzují větší důvěru, nemyslíš?

Diskontní sazba zase bohužel klesla na pět procent, ale to jen ukazuje, co se stane, když vláda slíbí podepřít banky. Já jsem podnikatel, musím říct, že mě to rozčiluje, ale banky podepírají zbytek nás všech, takže někdo musí podepřít banky, což?

Slyšels, co se stalo v Německu? Celý systém se jim zhroutil. Lidi si křečkově drobné mince. Panikaří a vybírají vklady ve spořitelnách. Berlínská burza přišla přes noc o sto miliónů. Banky zavírají a odmítají předat zlato. Norddeutsche Handelsbank skončila. Dokážeš si to představit? Kdo by si to byl jen pomyslel? Znáš se s Augustem Saalem? Ne? Fajn chlap, nesmírně chytrý. Zašel do své banky ve Výmaru a zastřelil se. Co jsi to říkal? Eugen Bieber? Ano, toho jsem znal docela dobře. Sešli jsme se v Postupimi kvůli železnici v Patagonii. Jednali jsme spolu o akcích. Cože? Zabil svou ženu? A sebe? Kyanid draselný? Přišel o třináct tisíc za dva dny? Panenko skákavá. Tak o tom jsem neslyšel.

Ale je to názorný příklad, že? Stačí jeden hlavoun, který chce impérium a nerozumí penězům, a celá země pomalu, ale jistě začne směřovat do záhuby. A když už jednou obrátíš jednu zemi vzhůru nohama, tak se ti ten chaos zákonitě rozšíří do všech ostatních. Já říkám: Bůh nás chraň před císaři. Najednou je člověk vděčný za Asquithe, co? To by mě nikdy nenapadlo, že tohle budu jednou říkat.

Ale stejně... pomysli na to, co se stalo na konci července. Vládní věčné dluhopisy klesly o čtyři procenta, Canadian Pacific klesl o šest a půl procenta, Shell Oil spadl o deset procent, Malacca Rubber o sedmáct procent, De Beers o šest a půl procenta a Ruskoasijská banka dokonce o třiadvacet procent.

Myslím, že tady by mohly kynout nějaké příležitosti. V takovéhle době bych se asi od Ruskoasijské banky držel dál, a ruku na srdce, za války nikdo diamanty nepotřebuje. Ale pomysli na všechna ta vozidla, která budou potřebovat pro přesun jednotek, a říká se, že se nasadí mnoho letadel, a protože válka je válka, spousta z nich bude nevyhnutelně zničena, a navíc jsem slyšel, že začínají stavět bitevní lodi na naftový pohon.

Nakoupím akcie Malacca Rubber a Shell Oil a tobě bych radil udělat totéž. Člověk by měl katastrofu obrátit ve svůj prospěch. Ještě jednoho panáka? Jestli už nejsou nedostatkové zboží, tak samozřejmě. Canadian Pacific je taky výborný tip. Rozhodně správný čas kupovat.

Už jsem ti vykládal, že mám nápad na nový druh golfového míčku? Doufám, že po pár měsících neztuhne na kámen jako ty, co máme teď.

Kapitola šestá

Millicent (1)

Tak já jsem prosím pěkně Millicent a k McCoshovým jsem přišla, když jsem byla takovej malej čtrnáctiletej drobeček. Čekalo se, že půjdu do služby, a já to odjakživa věděla, takže si nestěžuju. S mámou a tátou to stejně nestálo za nic a máma se nikdy nepřenesla přes to, když jednou přišla a zahlídla, jak krysy žerou obličej mého

malýho brášky. Kvůli těm krysám nemohl člověk nechat mimino ani chvilku ležet. To dítě díkybohu umřelo a já už si na něj moc nevzpomínám, ale máma se z toho trochu zcvokla a nikdy už se pořádně nevzpamatovala a teď je stejně v jednom kuse nemocná. Táta, velkej, silnej chlap, pracoval v docích. Pil jak duha, ale nebyl blázen jako máma. Umím číst a psát a v jednotřídce pro chudý jsem dostala nějaký vzdělání a vím, že jsem odešla, když mi bylo jen deset, ale myslím, že jsem si s ohledem na okolnosti vedla docela dobře.

Stalo se to pár dní po začátku války. Zašla jsem do pokoje slečny Rosie, myslela jsem si, že tam není, ale to jsem teda byla na omylu. Ta chudinka si mohla oči vyplakat a mě napadlo: „Ježíšmarjá, už někoho zabili,“ a řekla jsem: „Moc se omlouvám, slečno Rosie. Mám se vrátit a uklidit vám tu pozdějc?“ a ona odpověděla: „To já se omlouvám, Millie. Nechtěla jsem, abys mě tu takhle zastihla,“ a já se zeptala: „Jste v pořádku, slečno? Doufám, že se nestalo nic zlého,“ a ona řekla: „To papež. Právě umřel,“ a já se rozhlídla a Rosie měla zapálenou svíčku před soškou Panenky Marie a já se zeptala: „Takže se z vás stala papeženka?“ a ona řekla: „Ne, ale papež umřel a byl to velmi dobrý člověk a mě to hodně zarmoutilo. Je to ode mě přihlouplé, já vím.“

„Já o tom moc nevím, slečno,“ řekla jsem.

Slečna Rosie prohlásila, že tenhle mrtvý papež řekl, že máme obnovit vše v Kristu a že nejlépe to půjde prostřednictvím Panny Marie. A taky řekla, že jednou zaplnil Vatikán lidma, co přišli o střechu nad hlavou při zemětřesení.

Nevěděla jsem, co je tenhle Vatikán zač. Nechtělo se mi ptát, ale asi je dost velkej. Slečna Rosie řekla: „O tomhle nikomu neříkej,“ a ukázala na Panenku Marii a na svíčku. „Matku i otce by to mohlo rozrušit, protože jsme anglikáni.“

„Ani o tom nešpitnu, slečno Rosie,“ slíbila jsem. „Proč bych to dělala?“

Neptejte se mě, o čem to mluvila. Naše slečna Rosie byla dycky dost pobožná. My všichni jsme chodili do kostela s rodinou ve velkým houfu dvakrát každou neděli, ale spousta nás sedávala vzadu a já si kolikrát trochu schrupla, když jsem mohla. Obvykle jsem byla pořádně utahaná.

Bylo to lepší než u mnoha rodin, kde sloužící přimějou chodit do úplně jinýho kostela, i když si kvůli tomu musejí zajít o pěkných pár

kilometrů navíc, a slyšela jsem, že v nóbl domech nutí sloužící, aby se obrátili tvář ke zdi, když kolem nich prochází někdo z rodiny. Tak něco takového bych nestrpěla. Tenkrát byl člověk buď sluha, nebo sám měl nějaký sloužící a byly velké domy, kde ti nejvyšší sloužící měli sami sluhy, a každá rodina si to dělala po svém a ta naše byla podle mého dobrá.

Kapitola sedmá

Ted' poděkujmež Bohu za tu šanci

Ve všeobecné atmosféře radostného a morálně oprávněného vlastenectví jsem si připadal trochu osaměle. Vypadalo to, že naděje na vstup Ameriky do války je přesně nulová. Nebyl to náš boj. Byl jsem pětadvacetiletý Yankee z Baltimoru a od té doby, co jsem vystudoval, jsem ničeho nedosáhl. Ve škole jsem vynikal, zvláště ve sportu, ale potom jsem už nic moc nedokázal. Otec dělal v lodní dopravě a já pracoval v jeho kanceláři s vyhlídkou, že to po něm jednou převezmu, až to nakonec zabalí. Tomu ale zatím nic nenasvědčovalo. Když žil do stovky, pořád by tomu šéfoval. Toužil jsem po nějaké akci.

Moje nejmilejší vzpomínka na vypuknutí války se ale týká reakce paní McCoshové. Přišel jsem do Grampian ráno poté, co vypršelo ultimátum, a ona byla značně rozrušená. V salónu lomila rukama a vykřikovala: „Nemůžeme být ve válce s Německem, prostě nemůžeme, to není možné. Německý císař je vnuk královny!“

Samozřejmě myslela královnu Viktorii, ne Alexandru nebo Marii. „Královnou“ vždy myslela Viktorii a ty dvě další označovala slovy „královna Alexandra“ a „stávající královna“. Vyznávala dojemnou víru, že královské aliance musí nevyhnutelně zamezovat válkám, pokud někdo ze zúčastněných není šílenec. Při zpětném pohledu mě napadá, jestli nakonec neměla pravdu; člověk by musel být šílenec, aby záměrně uvrhl celou Evropu do války. A německý císař byl syn královské princezny. Tomu rodinné vztahy určitě nic neříkaly.

Tak jako ostatní jsem sdílel všeobecnou extázi a euforii, když válka vypukla. Jako všichni ostatní jsem zamířil k Buckinghamskému paláci a Downing Street a tam jsme jásali a zpívali britskou národní hymnu, dokud jsme úplně neochraptěli. Když se na balkónu objevil

král, zapěli jsme mu „For He's a Jolly Good Fellow“. Zpíval jsem z celého srdce, i když jsem Amík. Král měl na sobě uniformu admirála loďstva a ven vyšla i královna Marie s princem z Walesu. Mávali jsme klobouky a strkali se a muži, kteří se vůbec neznali, si třásli rukama a plácali se navzájem po zádech. Já tam zašel zvláště nervózně nadšený. Ultimátum mělo vypršet v jedenáct, tak jsme vyrazili k Whitehallu a já poprvé okusil, jak chutná boj. Hned u Nelsonova sloupu jsem se dostal do takové strkanice s demonstrantem, který nesl transparent se slovy „Tohle není naše válka“.

Jenže ona byla. Bylo to všechno velmi prosté. Německý císař vpadl do Francie, aniž vůbec pořádně vyhlásil válku, a zaútočil na Belgii. Říkalo se, že Němci přivezli půldruhého miliónu mužů železnicí. Nikdo z nás neměl nejmenší morální pochybnosti. Bylo naprosto jasné, že Německo není v právu a že porušilo smlouvu, kterou se kdysi dávno zavázalo dodržovat. My je museli zastavit a tím to bylo vyřízené. Myslím, že by nás tolik nenadchla válka, která by nebyla tak očividně spravedlivá, nebo boj proti nepříteli, který by neudělal nic ohavného. Slyšeli jsme o francouzském důstojníkovi, kterého roztrhali koňmi. Taký nás urazila císařova slova, že naše nabídka stát se prostředníky mezi Rakušany a Srby je jen „britská nestoudnost“. V tu chvíli se nám všem chtělo vyrazit a zbít ho. Ukázalo se, že Němci nasadili strategii terorizování frankofonních obyvatel Belgie; říkali tomu „Schrecklichkeit“, ale to jsme zjistili až mnohem později.

Ze sídla premiéra v čísle deset nikdo nevyšel, když Big Ben odbil dvanáctou, a my všichni věděli, že jsme ve válce. Procítěně jsme zazpívali „Bůh ochraňuj krále“ a pak jsme se spěšně rozešli, abychom se doma mohli podělit o tu novinku.

Mnohem důležitější než všechno tohle pro mě byla skutečnost, že jsem zamilovaný do Rosie a že do ní budu zamilovaný vždycky. Měl jsem v úmyslu si ji vzít a chtěl jsem, aby byla vdaná za muže, na nějž může být pyšná, za někoho, kdo je jí hoden. Byla jedním z těch britských děvčat, která dokážou ujet na bicyklu mnoho kilometrů, a přitom se ani nezdýchají, a která by se samojediná pustila do křížku s německým císařem, kdyby k tomu dostala příležitost. Zdálo se mi, že jsme stále obklopeni mladými muži jako Archie, kteří se vrátili na dovolenku z dalekých krajů impéria, mladíků, kteří mají na kontě báječné kousky, třeba že odrazili hordy Paštunů, ozbrojeni pouze mrtvým koněm a revolverem, zatímco já tu dřepěl v košili s tuhým

límečkem, třídil konosamenty a nabodával seznamy na hřeb, když ve skutečnosti jsem chtěl být inženýr a popravdě jsem k tomu měl i všechny nezbytné předpoklady. Připadalo mi, že Rosie nejsem hoděn a že tohle není život pro člověka jako já. Já byl stvořen k přeskačování vrátek, k výhrám na dostizích a opravování neopravitelných přístrojů. Rozhodl jsem se, že narukuju, ať se děje co se děje.

Před Zbrojnicí, hlavním štábem CDS, vládl naprostý chaos. Až po Finsbury Pavement se tu tlačily tisíce mužů nejružnější velikosti a věku a všichni byli pevně rozhodnutí dostat se dovnitř a nechat se naverbovat. Hřiště zmizela pod stany a bivaky, na dohled stála děla a lafety a pěkných pár koní, krásně vyhřebelcovaných a lesklých. Menší oddíly pochodovaly dovnitř a zase ven, protože péchota byla pověřena obranou všech veřejných objektů, které by Němci mohli chtít zničit.

My potenciální branci jsme se bezmála bili mezi sebou o právo bojovat a ze zoufalých tváří lidí vycházejících od brány bylo jasné, že opravdu mnoho z nich odmítli. Jeden starý gentleman si mi postěžoval: „Dal jsem Ctihodné dělostřelecké společnosti třicet let svého života, a teď mě nechťejí.“ Bylo mu přinejmenším pětasedesát a kráčel s pomocí hůlky se stříbrnou hlavicí. Pak vyšel ven další muž, celý popelavý a přepadlý, zachytil můj pohled a pronesl: „Zatracený plíce.“ Ke zmatku přispívaly i desítky koní, které sem majitelé přivedli v naději, že je prodají CDS. Sklíčený skotský veterinář v placaté čapce s kšiletem je prohlížel u brány a hádal se s některými důstojníky, podle nichž byla většina koní, které on uznal za způsobilé, vhodná leda tak pro antouška, stejně jako on. A jako by to nestačilo, došlo k návalu zrekvírovaných povozů a kárek a probíhaly hádky, k čemu by se tak mohly hodit. Sledoval jsem podrážděného koláře v hodnosti seržanta, jak kladivem klepe na kola a čepy a nesouhlasně pomlaskává nad neuspokojivým zvoněním a řinčením, které vydávaly.

Když jsem se konečně dostal dovnitř, poslali mě před komisi důstojníků, kteří se jeden po druhém probírali mými doklady a zkoumali moje stará vysvědčení. Plukovník Treffry si z prstů složil stříšku a řekl: „Vy jste samozřejmě důstojnický materiál.“ Zadíval se na mě velmi vlídně.

„Opravdu, pane?“ opáčil jsem. „Děkuji vám, pane.“

„Spousta mladíků, které jsem viděl, jsou důstojnický materiál. Jenže jak víte, v našem pluku verbujeme urozené pány i do mužstva, a teprve když se uvolní nějaké důstojnické místo, mohou po-

výšit. Předpokládám, že si toho jste vědom. Jen vám radím, pokud byste si přál stát se důstojníkem obvyklejším způsobem, měl byste narukovat jinde. V každém případě potřebujeme řadové vojáky víc než důstojníky. Vrátila se k nám velká spousta našich bývalých důstojníků. Tolik, že jsme museli některé odmítnout. Byli převeleni do jiných jednotek.“ Odmlčel se. „V ideálním případě byste se měl stát vojákem z povolání a jít na Královskou vojenskou akademii v Sandhurstu. Totéž jsem řekl vašim bratrům.“

Zadával se na mě stejně jako předtím a já odpověděl: „Ale já se upnul na CDS. Nevadilo by mi být dělostřelcem. A nestyděl bych se za to, kdybych byl voják. Naopak bych na to byl dost pyšný.“

„To jste pašák. Obě baterie jsou však bohužel plně obsazené. Chtěli bychom zřídit několik záložních baterií, ale kvůli tomu se asi nejdřív budeme muset sejít s hrabětem Kitchenere. Jistě víte, že baterie jsou součástí Královského jízdního dělostřelectva, ale pěší pluky patří ke Gardovým granátníkům. Předpokládám, že jste si všiml nášivky s granátem. Byl byste připraven vstoupit k nám jako voják u pěchoty, a ne jako dělostřelec?“

„U pěchoty?“

„Ano, jako pěšák.“

„Dostal bych se tam rychleji?“ zeptal jsem se.

„Mnohem rychleji.“

„Co řekli moji bratři? Neměl jsem čas se jich vyptat, než jsem vešel dovnitř.“

„Rádi pojedou ve stejné jednotce s vámi, jako pěšáci.“

„Je tu ještě jedna věc,“ řekl jsem. „Bohužel jsem občan Spojených států, stejně jako Sidney a Albert.“

Plukovník se obrátil k ostatním členům komise a prohodil: „To jsem neslyšel. Zaslýchli jste vy, pánové, co tu řekl voják Pendennis? Slyšel někdo z nás ty druhé dva, když nám tu říkali totéž?“

Všichni vážně zavrtěli hlavou a plukovník vstal a potřásl mi rukou. „Vítejte u CDS, vojine Pendennis. Nikdo z nás nemá nejmenší tušení, že jste americký občan. Jsem si jist, že své zemi budete dělat čest, a stejně tak jsem si jist, že by si král přál, abych vám vyjádřil jeho vděk a uznání. Budete samozřejmě ještě muset projít lékařskou prohlídkou.“

Sešli jsme se s Albertem a Sidneyem a potřásl jsem si rukou, což jsme ještě nikdy předtím neudělali. Když jsme odcházeli ze Zbrojní-

ce, zvolal jsem: „Dáme si závod!“ a běželi jsme z Finsbury Square na Waterloo Bridge, čistě abychom dali průchod radosti. Běželi jsme kolem dlouhých front do několika bank a mě píchlo u srdce při pomýšlení na chudáka tátu. Žádná naše loď nemohla vyplout, protože je nikdo nechtěl pojistit a vláda se do toho ještě nevložila. Hrozil nám bankrot stejně jako Rosiinu otci kvůli chaosu na burze, ale nic z toho nevypadalo důležité. Byl jsem tak rozjařený, že bych létal jako anděl. Najednou mělo všechno smysl a na světě neexistovala lékařská prohlídka, která by mě mohla vyřadit.

Když jsem běžel Londýnem s bratry po boku, připadalo mi, že mi narostla andělská křídla.

Kapitola osmá

Dopis Jeho Veličenstvu

Grampiany

15. září 1914

Vaše Veličenstvo,

chtěla bych Vás tímto nanejvýš poníženě požádat, abyste zasáhl ve věci snoubence mé dcery, jemuž se nedávno dostalo té cti a výsady ustoupit do řad Ctihodné dělostřelecké společnosti ve službách Vašeho Veličenstva.

Je to velmi slušný mladík, nanejvýš pohledný a sportovně založený, a on a moje dcera Rosie si jsou již velmi dlouho zaslíbení. Bez přehánění se dá říci, že se milují již od dětství.

Vzhledem ke zprávám o hrozných ztrátách, které jsme již utrpěli, mám tu čest požádat Vás, zdali byste nebyl tak nesmírně laskav a nezařídil, aby byl po absolvování výcviku, což by mělo být někdy kolem Vánoc, přeložen na nějaké docela bezpečné místo. Žádám tak proto, že kdyby padl, mojí dceři by podle mne puklo srdce a již by se z toho nikdy nemusela vzpamatovat.

Dovolte mi zopakovat, že mé dcery by nanejvýš potěšilo, kdybychom mohli Vaše Veličenstvo a Její Veličenstvo královnu pohostit, kdykoli byste zavítali do našeho koutu Kentu.

Mám navíc tu čest sklonit se s hlubokou úctou před Vámi, nanejvýš oddaná služebnice a poddaná Vašeho Veličenstva,

urozená paní Hamilton McCoshová

Kapitola devátá

Dopis z paláce

Buckinghamský palác

20. září 1914

Milá paní McCoshová,

Jeho Veličenstvo mne požádalo, abych vám vyjádřil jeho vděk za váš laskavý dopis z patnáctého tohoto měsíce. Mám vás informovat, že měl dvanáctého tohoto měsíce nemalé potěšení sledovat, jak kolem něj první prapor Ctihodné dělostřelecké společnosti pochoduje do boje. Pokládá ji za prvotřídní jednotku, její muže za nanejvýš působivé jak co do vzrůstu, tak co do chování a je si vědom zátěže i zkoušek, jimž budou zakrátko vystaveni.

Jeho Veličenstvo mě požádalo, abych vám tlumočil jeho potěšení z toho, že jste se mu opět ozvala, a děkuje vám za laskavé pozvání na čaj. Rovněž mě požádalo, abych vám znovu připomněl, že sice panuje, ale nevládne. Tedy nemá jiné pravomoci než radit, varovat a podporovat, a nemůže se tudíž vměšovat do žádných rozhodnutí exekutivy, jako je například přidělování vojáků k jednotkám za války. Toto ponechává na své vládě a generálech. Z téhož důvodu nemohl zasáhnout ve věci nespolehlivých plynových lamp na Court Road v Elthamu, jakož i ve věci psí nevychovanosti na promenádě v Ryde, na což jste si stěžovala ve svých dvou předchozích dopisech.

Jeho Veličenstvo upřímně doufá, že konflikt nebude mít dlouhého trvání a že snoubenec vaší dcery (jehož jméno jste ve svém laskavém dopise opomněla zmínit) překoná tuto náročnou dobu bez újmy na zdraví. Jeho Veličenstvo si je naprosto jisto, že se svých povinností zhostí se ctí. Možná víte, že ani Jeho královská Výsost princ Albert nebyl stávajícího konfliktu ušetřen a že slouží v krá-

louském námořnictvu. Jeho královské Výsosti princ Davidovi nebylo umožněno připojit se v zahraničí ke svému pluku Gardových granátníků, přesto však odjel do Francie sloužit jako pobočník sira Johna Frenche a při návštěvách frontové linie se často vystavuje nebezpečí.

Madam, zůstávám vašim pokorným a uctivým služebníkem,

podpl. sir Frederick Edvard Grey Ponsonby, tajemník Jeho Veličenstva

Kapitola desátá

Rosie vzpomíná na cikánku

Toho dne, kdy na Londýn spadla první bomba, jsme se procházeli kolem jezírka Tarn. O té bombě jsme ale nic nevěděli, dočetli jsme se o ní až nazítří ráno v novinách. Kvůli bombardování civilistů jsme skopčáky nenáviděli ještě víc. Připadalo nám, že z občanské války v Irsku jsme měli všichni strach v jakési prehistorii, i když od té doby uplynulo jen pár týdnů.

Ash byl v khaki uniformě a moc mu to slušelo. Po všem tom výcviku trochu zhubl a vykračoval si velmi energicky. On a já jsme šli ve předu a moje sestry se táhly za námi s dost velkým odstupem, aby nám nedělaly křeny a dopřály nám trochu soukromí. Byli s nimi Ashovi bratři Sidney a Albert a okouzlovali je všechny najednou. Když si vyšli s námi, matka nemusela sestrám dělat gardedámu a každopádně to bylo lepší pro mě a pro Ashe, protože matka z něj byla sama úplně pryč. Nepustila nikoho ke slovu, a dokonce s ním flirtovala. Když byla s námi, stálo to za starou belu. Venku bylo větrno a zima, ale já měla jasné podzimní dny vždycky ráda. Zlatavé listí se zvedalo a povívalo a tu a tam vodní hladinu zčeřila vlnka. „Stromy vyplakávaly žluté lístky“, jak jsem tehdy napsala v jedné básni. Pro labutě jsme si vzali tvrdý chleba.

Ash a já jsme si sedli na lavičku a Otýlie, Sofie, Albert, Sidney a Christabel zašli na druhou stranu Tarnu. Měli s sebou Pumlíče, tou dobou už to byl starý a pomalý pes, obzvláště proto, že se rád zastavoval a očuchával prakticky cokoli. Viděli jsme, jak se k nám

blíží cikánka. „A sakra,“ řekl Ash unaveně. Bylo jasné, že nás bude obtěžovat.

Byla mladá, možná ani ne patnáctiletá, ale měla v šátku zabalené miminko, posazené na boku. Cikáni se řídili vlastními zákony. Vedli paralelní životy, o nichž jsme věděli velmi málo. Když se ukázali se svými poníky a krásnými povozy a vychrtlými natěšenými psy a strašlivými houfy divokých dětí, člověk mohl očekávat příval zločinnosti. Ze zápraží vám začaly mizet lahve s mlékem a pak jste přišli o hrábě, a dokonce i o mosazný zvonek. Ash měl sklon vidět v lidech to nejlepší a podle něj byla příčina jiná: místní drobní zloději prostě využili toho, že všichni ty krádeže automaticky přisoudí cikánům.

Spousta z nich byla velmi užitečná. Dráteníci dokázali spravit prakticky cokoli z kovu a další uměli báječně nabrousit nože. Měli brusné kameny, které se otáčely skrz žlábek s vodou, a ty postavili na ulici, aby služičky z kuchyně mohly vyběhnout ven a nechat nože řádně naostřit. Zahradníci za nimi chodili se sekyrami, srpy a zahradnickými noži. Tihle kočovníci si brali všechny kovové věci, které už se nedaly spravit. No a pak mezi nimi byli takzvaní pajkeři, a právě ty lidi nejvíc obviňovali ze zlodějin. Žádné jiné povolání podle všeho neměli. Cikáni provozovali poutě, kočovali a pomáhali při žních. Kolem našeho domu vřdycky projížděli, když byl čas sklízet chmel ve Wealdu, muži vedli poníky za ohlávku a děti vyskakovaly z povozů a zase si do nich naskakovaly.

Romové měli vlastní jazyk a někdy jím přestali mluvit, jakmile získali dojem, že je posloucháte, nebo k němu sklouzli, abyste jim nerozuměli. Dívka měla snědou pleť, lesklé černé vlasy a v obou lahlíčcích velké zlaté náušnice. Oči jí zářily tak temně, že jste v nich neviděli, nakolik se jí rozšířily zorničky. Na sobě měla volné šarlatové šaty se zlatými a černými výšivkami a vestičku stejných barev. Když mi Daniel ukázal po válce své snímky z Indie, překvapilo mě, jak moc se Indové podobají našim Romům. Ta dívka vypadala báječně a exoticky, ale bylo jí zjevně zima a taky byla špinavá.

Zastavila před námi a natáhla k Ashovi ruku se snítkou. „Dobře den přejú. Bílý vřes pro štěstí,“ řekla.

Ash se na ni zatvářil trochu ironicky a opáčil: „Nemá být náhodou rozkvetlý? Jak poznám, že je to skutečně bílý vřes?“

Rozmrzele se usklíbala a řekla: „Doba je těžká. Mám dítě.“

„Jak se jmenuje?“ zeptal se Ash.

„Sinnaminti,“ odpověděla dívka, „a pak mám ještě další *čhaj*, ta se jmenuje Nilly-Lisbee, a *čhal*, kterému říkáme Awkie.“

To nás šokovalo. „Ale vždyť jste sama ještě dítě!“ ozval se Ash.

Dívka si od pusy odfoukla pramínek vlasů a pokrčila rameny. „I tak je miluju. Dyž Pámbu dá, budou další.“

Skoro bylo slyšet, jak Ashovi taje srdce. Byl taková laskavá a něžná duše. Sáhł do kapsy a vytáhl dvoušilink. Děvčeti se rozzářily oči a bezděky vyjekla radostí. Rychle si tu minci vzala a schovala ji někde u pasu. Do Ashovy ruky vtiskla vřes.

„Zaplaťte mi stříbrem,“ oslovila ho, „a přečtu vám *vast*.“ Všimla si jeho udiveného pohledu a na vysvětlenou dodala „ruku“, načež pokračovala: „Mám tohle nadání. Je to v rodině. Zdédila jsem ho po matce.“

„Ale vždyť jsem vám právě stříbrem zaplatil,“ namítl Ash.

„To ano, pane, ale to bylo za vřes.“

Ash znovu sáhł do kapsy a vytáhl šest pencí, které ho nepříjemně tížily a kterých by se beztak rád zbavil. Zavrtěla hlavou. „Musí to být stříbro.“

„Stříbro?“

„Pence jsou měď. Musí to být stříbro.“

„Takže kdybych vám dal dvacet liber v měděných čtvrtpencích, vy byste si je nevzala?“

„Ale to já bych si je vzala, pane, ale nemohla bych vám přečíst *vast*. Musela bych to předstírat, pane.“

Prohrabala jsem peněženku, nabídla tomu děvčeti stříbrnou třípenci a ona si ji okamžitě schovala. Vzala mě za ruku a ukazovákem mi přejela po pár čarách na dlani. Zachytila jsem její vůni. Voněla po něčem aromatickém, ale nedokázala jsem přesně určit po čem. Zadívala se na spodní hranu ruky a zamračila se. „Dožijete se středního věku,“ tvrdila mi. „Zplodíte dvě a půl dítěte, budete nemocná, ale ne smrtelně, a budete si muset dávat pozor na srdce. Máte slabý srdíčko, paní.“

„Dvě a půl děti?“ podivila jsem se. „Co tím proboha myslíte?“

Dívka pokrčila rameny. „Čtu, co čtu, paní.“

Ash se na mě něžně zadíval a řekl: „To bude paráda, až budeme mít děti. Už bychom jim měli začít vymýšlet jména.“

Natáhl k té dívce dlaň. Ta si ji chvíli soustředěně prohlížela a pak ji naráz odstrčila, jako by ji ta ruka spálila. „Nemůžu ji přečíst,“ omluvila se.

„Prosím,“ řekl Ash.

„Ne, pane, nemůžu ji přechíst. Rači byste se neměl ptát.“ Sáhla do šatů, našla tu třípenci a vrátila mi ji. Povytáhla si dítě o něco výš na bok, z hrdla jí unikl tichý zvuk, který zněl jako zdušený vzlyk, zadívala se na Ashe usazenými očima a řekla něco jako: „Takový *ra-jikano kuribnaskero*. Bůh vás oba ochraňuj.“ Pak se rozběhla kolem Tarnu a mých dvou sester, které si tudíž nemusely koupit bílý vřes nebo si nechat věštit osud.

Podívala jsem se na Ashe, ten zachytil můj pohled a odfrkl si. „Dvě a půl dítěte! S čím přijde příště?“

„Co myslíš, co viděla ve tvé dlani?“ zeptala jsem se.

„Jsou to všechno nesmysly,“ prohlásil Ash. „Neviděla vůbec nic.“

„Proč ji to tedy tak rozrušilo?“

„Protože si myslela, že tam něco viděla. Pověřiví lidé dokážou klamat sami sebe ještě obratněji než jiné.“

Chvilí jsme mlčky seděli vedle sebe. Listy se v piruetách snášely k temné hladině Tarnu a kachny na travnatém břehu vytrásaly vodu z peří. Přepadla mě sklíčenost a samým smutkem jsem se roztrásla. „Ano,“ řekl Ash, „začíná být zima. Pojďme domů.“

Nedávno jsem si koupila sošku Panenky Marie a schovávala jsem ji zabalenou v plátnu pod postelí. Nechtěla jsem, aby se o tom zbytek rodiny dozvěděl, protože jsme byli anglikáni a oni by to odsuzovali a mysleli si, že se ze mě stává papeženka. Já ale Panenku Marii milovala. Ta moje měla světle modré šaty se zlatou obrubou, modré oči, plavé vlasy a růžovoučké rty. A bosé nohy. Držela Jezulátko, které bylo rovněž modrooké, blondaté a růžolící. Ježíšek držel v pravici zlaté jablko a tvářil se velmi vážně. Levá ruka mu nesmírně láskyplně spočívala na zápěstí Panny Marie. Po mnoha a mnoha letech mě Daniel upozornil, že Panenka Marie byla Židovka z Palestiny, nejspíš dost snědá. Neřekla jsem nic, ale myslím, že Panna Marie se člověku vydává tak, aby jí co nejsnáze porozuměl. Proto mě nešokovalo, když jsem viděla fotografii černé Panny Marie někde v Africe a čínské v Singapuru.

Toho večera jsem vytáhla Pannu Marii zpod postele a postavila si ji na noční stolek. Poprosila jsem ji, ať oroduje za Ashe a zachrání ho před tím, co ta cikánka viděla. Myslela jsem si, že ho dokážu ochránit, pokud se za něj budu modlit každý den, a tak jsem se to rozhodla udělat, i kdybych byla moc unavená a i kdyby bylo moc zima.

Když se Ash o Božím hodu vánočním přišel rozloučit, padal sníh. Na vánočním stromečku plály svíčky a třpytily se na něm skleněné koule. Anděl na špičce byl po dlouholeté službě hrozně starý a ošuntělý a čisela z něj bezútěšná atmosféra dávno minulých časů. Rodina ještě nerozbalila dárky, protože to se podle zvyku vždy dělalo až po odpolední svačině, a ne ráno po návratu z kostela jako u většiny ostatních lidí. Říkali tomu „večerní pošta“ a služebnictvo mělo nakázáno nechat rodinu na pokoji. Sami sloužící dostávali dárky ráno.

Paní McCoshová a Rosiiny sestry byly tak hodné, že pro jednu mávly rukou nad tím, co se sluší a patří, a nechaly ji s Ashem o samotě v salónu před krbem. Ash měl na sobě vycházkovou uniformu a vypadal v ní velmi elegantně a fešně. Rosie připadal odznak Ctihodné dělostřelecké společnosti na Ashově čepici dost zvláštní. Toho dne se jí Ash zdál mimořádně krásný a jeho šedé oči jiskřily nadšením. Už se nemohl dočkat, až se ocitne ve válce. Pohyboval se energicky a cílevědomě, voněl kolínskou a vypadal „podoběn bohu“, jak by Homér popsal svého hrdinu při jeho aristeii. Vložil Rosie do rukou balíček a řekl: „Šťastné a veselé.“

„Co je to?“ zeptala se Rosie, ačkoli přes papír nahmatala rámeček a podle toho vytušila, že jde o obrázek.

„Otevři to, až budu pryč.“

Zadívala se na to a prohlásila: „Vidím, že jsi to balil sám.“

Seděli naproti sobě, nakláněli se dopředu, drželi se za ruce a dotýkali se při tom čelem. Slzy jí padaly na ruce a on šeptal: „Miláčku, miláčku můj, miláčku, můj miláčku.“

Rosie náhle přiskrceným hlasem vyhrkla: „Myslím, že se nikdy nevrátíš.“

„Vrátím, vrátím, vrátím. Vrátím se zpátky. Nikdy tě neopustím. I kdybych umřel, nikdy tě neopustím. I když budu mrtvý, já se vrátím, najdu si nějaký způsob, jak být s tebou. Slibuju, slibuju, slibuju. Budu tě milovat navždy. Až za hrob, až za všechno. Znáš to arabské přísloví, že ideální druh je strážcem tvé duše? Tak já budu strážce tvé duše, Rosie.“

„A já tvé,“ opáčila. „Nikdy nebudu milovat nikoho krom tebe,“ slíbila mu a zadívala se mu do očí, zatímco jí po tváři tekly slzy jako hrachy.

Natáhl se, zachytil do pootevřené dlaně pár slz, přiložil si ruku k ústům a vypil je. „To bys neměla říkat,“ napomenul ji. „Když dojde na nejhorší... nechtěl bych, abys... nesmíš si odpírat. Byla by z tebe báječná matka.“

Zadívala se mu přímo do očí, které onoho dne vypadaly výjimečně krásné, a pronesla: „Slibuji ti, jako kdybys mě to přiměl slíbit, že nikdy nebude někdo jiný krom tebe. Nikdy.“

„Slibuji ti totéž,“ odpověděl. „Ale tohle mi nesmíš slibovat. Nepřijmu to. Pokud zemřu, musíš mít příležitost být matkou, mít rodinu a být šťastná.“ Vstal a posunkem jí naznačil, aby šla za ním.

Vydali se do zimní zahrady v zadním traktu budovy, skrz francouzská okna v salónu. Vedly z ní schůdky dolů do venkovní zahrady. Ash postavil Rosie na místo, odkud měla na zahradu výhled, a sešel po schůdkách. Tou dobou už přestalo sněžit a trávník byl potažený dokonalou, bezchybnou, třpytící se krustou.

Ash nakráčel ven do sněhu a lehl si na záda. Roztáhl ruce a dvakrát či třikrát jimi máchl nahoru a dolů. Pak opatrně vstal, oprášil se a vrátil se na schůdky zimní zahrady. Stáli bok po boku a dívali se dolů na to, co udělal.

„Vypadá to jako anděl,“ řekla.

„On to je anděl. Je to sněhový anděl. Dělávali jsme je doma v Baltimore, když jsem ještě byl kluk. Je to americký vynález.“

„Ty si myslíš, že všechno je americký vynález.“

„No a viděla jsi to už někdy předtím?“

„Ne.“

Ash trhnutím brady ukázal na anděla. „Vždycky na mě pomýšlej jako na svého anděla. Budu nad tebou bdít. Strážce tvé duše.“

Rosie byla hodně nesvá, trochu vystrašená. „Už bych měl jít, lásko,“ řekl Ash. „Vlak nepočká a s batohem plným žiletek a ponožek a obvazů je to docela dálka. Na nádraží se mám setkat se Sidneym a Albertem.“

„Mohli bychom někoho poslat pro drožku,“ navrhla a on odpověděl: „Ne, to by trvalo moc dlouho a myslím, že bych měl začít cvičit. Jsem si hodně jistý, že nás čeká pár pěkně dlouhých pochodů. Před odchodem bych ti chtěl něco zarecitovat.“

„Zarecitovat?“

„Už je to tak. Našel jsem tu básničku v té sbírce georgiánských básníků, kterou máš tak ráda, a naučil se ji nazpaměť, abych ti ji v tuhle chvíli mohl říct.“

„Je od Ruperta Brooka?“

„Hmm. Uvidíme, jestli ji poznáš.“

Se stisknutými rty si vybavil verše a pak je zarecitoval:

„Svůj dech nech vanout na má víčka zlehka,
ať den si ze snů můžem spolu stvořit.
Až po práh bolesti se toužím kořit
tvé lásce, jež v tvém dechu je tak křehká.
A život můj by neměl žádný smysl,
bez lásky k tobě...“

Rosie ji poznala a navázala:

„...kdyby chřad a kysl.

Pluj se mnou jako stříbro hvězdným světem
či jako bzukot včel nad sladkým květem.“

„Je to Harold Monro! Co je to? ‚Dítě úsvitu‘?“

„Ano, přesně tak. A teď, mohla bys mi dýchnout na víčka? Čistě abych viděl, co je na tom tak zatraceně dobré?“

Zavřel oči, sklonil se a Rosie mu dýchl na víčka. Náhle otevřel oči a řekl: „Není to takový zázrak, jaký z toho Monro dělá. Nemohla bys mě spíš nechat, abych ti dal pusu?“

Nakonec se Ash šel rozloučit s její matkou a sestrami a ty se pak shlukly a vyprovodily ho ke dveřím. Ash teatrálně po francouzském způsobu políbil každé sestře ruku a pak políbil i ruku jejich matky. Ta najednou nevěděla, co si má počít. „Osobně napíšu králi a požádám ho, ať tě přeloží někam do bezpečí,“ prohlásila a sestry se potají usmály jedna na druhou. Paní McCoshová psala králi každou chvíli a byla nesmírně hrdou majitelkou kupičky zdvořilých a vyhýbavých odpovědí od jeho tajemníka.

Nakonec vzal Ash Rosie za obě ruce a řekl: „Vezmeme se tedy, až dostanu první dovolenku.“

Přikývla a dodala: „Budu se za tebe modlit každý den, obzvlášť před spaním.“

„Díky, miláčku,“ řekl. „A ať žijou Kámoši.“

„Kámoši navždy,“ přikývla Rosie a pak už zmizel, vydal se sněhem s batohem na zádech a čapkou na hlavě. Zamával od branky

a Rosie se trochu dotklo, že už se tak očividně nemůže dočkat, až se vydá do boje. Takoví byli všichni mladí muži, najednou získali velmi konkrétní, důležitý a hmatatelný smysl života. Rosie mu to nemohla vyčítat a později jí bylo líto, že mu neřekla, jak na něj byla hrdá. Pak už bylo jen slyšet, jak si Ash na odchodu píská „Gilberta Makovce“ a trylkuje tu melodii jako kos.

Když odešel, Rosie zamířila do zimní zahrady podívat se na sněžného anděla a Sofie, Christabel a Otýlie se vydaly za ní.

„Ash řekl, že je můj anděl. Připadalo mi to kuriózní.“

„Kuriózní? Co je to?“ zeptala se Sofie.

„Zvláštní nebo neobvyklý,“ odpověděla Christabel za Rosie.

„Díky,“ opáčila Sofie. „Nesnáším, když nerozumím cizím slovům.“

Po svačině Rosie rozbalila Ashův dárek a byl to lept *Sbohem* od L. Rusta. Zobrazoval starodávného pěšáka s čákou na hlavě a mušketou přes rameno, který se chystá vykročit. Po jeho levé straně stojí služka v propínacích šatech, na špičkách, ruce má kolem jeho krku a oči zavřené. Z jejího postoje vyzařuje zoufalství a rezignace a naprostá oddanost. Buď ji líbal na nos, nebo něco šeptal. Rosie napadlo, že to muselo být něco jako: „Už musím jít, vážně musím.“ Obrysy dívčí postavy přesně zapadaly do kontur vojákovy těla. Vyznění obrazu bylo palčivé a jí se chtělo zase začít plakat. Vzala ho nahoru a opřela ho na knihovničku o zeď a pak zpod postele vytáhla sošku Panny Marie a postavila ji před zrcadlo. Promluvila k ní, aby držela nad Ashem ochrannou ruku, pak ji zase zabalila a dala zpátky.

Vzala si kabát, klobouk a šálu a odešla do kostela. Mrzlo a lezavá zima se člověku propalovala až do kostí, ale i tak byl kostel plný klečících žen. Vklouzla do lavice vedle paní Ottwayové, která měla na frontě dva syny, a snažila se modlit, ale nedokázala si pomoci a pořád popotahovala. Paní Ottwayová natáhla ruku, sevřela její dlaň a modlily se společně. Odříkaly otčenáš. „Buď vůle tvá“ se potom ozvěnou znovu a znovu odráželo Rosie v hlavě a jí se vybavila slova, která Ježíš pronesl v Getsemanské zahradě, slova, která si pak opakovala celý život, kdykoli hledala povzbuzení.

Po návratu domů na ni za dveřmi čekal Pumlíč. Té noci bezútěšně vyl a nikdo v domě si nevěděl rady. Všichni včetně sloužících seděli u svíček v nočních košilích, snažili se vymyslet, co udělat, a nakonec zavřeli chudáka starého Pumlíče do zimní zahrady v naději, že

nebude moc vyrušovat sousedy. Pan McCosh se domníval, že psa nejspíš trápí žaludek, ale Rosie řekla, že psi vyjít, jen když psychicky trpí. Potom Pumlič po nocích skučel ještě mnohokrát.

Rosie zase s postupně slábnoucí vírou toužila po dni, kdy „bude-me moct den si ze snů spolu stvořit“.

Kapitola dvanáctá

A nejhorší kamarád a nepřítel je jen smrt

Pluk č. 1967

Střelec č. 1695

Vojín Ashbridge Pendennis

Do Kemmelu jsme se dovlekli tak vyčerpaní, že se nám dělaly mžitky před očima a chtělo se nám blít. Nikdy jsem si nepřipadal špinavější. Ploužili jsme se přímo před skopčáky zakopanými na kopci. Nemám ponětí, proč nás nepokosili. Zázrak.

Důstojníci dostali sprdáka. Přijeli jsme v dobytčácích, pak v autobusech, které měly na bocích ještě nápisy „Londýnská všeobecná omnibusová společnost“, ale pak už jsme se jen celé kilometry vlekli bahnem a deštěm, s puškou, municí, pelerínou, měchem na vodu a zásobami. Rozbolavělý a roztřesený, zpocený a vymrzlý. Přišel jsem o svrchník, tak byl nacucaný vodou a zabahněný. Děsně těžký. Sidney a Albert a já jsme se nakonec skoro nesli navzájem. Ještěže tam byli. Dorazili jsme, složili se a spali, takhle v plný polní. Slyšel jsem ostřelování nedaleko od nás. Poprvé pod palbou, ale tak unavenej, že mi to bylo jedno. Jsem ve skvělé kondici, protože si mě dobírají kvůli americkému původu, tak jsem při výcviku vždycky dřel, abych byl jedenapůlkrát lepší než oni.

Pořád jsem si dělal starosti, kdy dostanu příležitost nastavit si hledí. Táhl mi hlavou: „Co má tahle puška za smysl, když zamírím a minu?“ I ostatní tím byli podobně posedlí.

Pušku mám dost starou, ale dobrou. Hezká na omak. Předchozí majitel ji očividně miloval. Na pažbě je drobnými písmeny vyvedená zkratka „PLG“ a dřevo je řádně navoskované nebo namazané krémem na boty. Tmavě hnědě se leskne. Hlaveň bez poskvrnky,

ani jeden důlek. Závěr klouže jedna báseň. Musím furt dávat pozor, jestli nemám v hlavni bláto, poněvadž to by mi mohla vybuchnout v rukách. Dal jsem na jednu radu a ústí hlavně jsem zašpuntoval mrňavým korkem z lékovky. Z péče o ten korek mám skoro stejně těžkou hlavu jako z celé té pušky.

Zajímalo by mě, kdo byl PLG a jestli je pořád ještě naživu. Mám ho jako anděla strážného. Jestli je mrtvý, doufám, že bdí nade mnou i nad svou starou lee-enfieldkou. Bojím se, že až dostanu první šanci vystřelit si zblízka na Němčoura, bude mi ho líto a vyvlíknou se z toho. Mohl bych zamířit na zem a donutit ho, aby párkrát poposkočil.

Folklor jednotky si člověk osvojí, jen co do ní vstoupí. Působí jako takové pojivo mezi chlapy. Hodně se podobá příběhům, které se dějí v rodinách, takže máte skoro pocit, že se příhoda vaší babičky stala vám. Jednou to musím sepsat.

Zákopy jsme převzali po Francouzích. Jen takové kanály plné mazlavého bláta. Žádný drát, žádné pytle s pískem, žádné pořádné parapety, žádný spojovací zákop. Moc mělké, takže musíme sedět v bahně, ale s trochou štěstí člověk najde k sezení francouzský hrudník. Zpočátku je to zvláštní a zneklidňující, ale už jsem si zvykl na to, jak mrtvolky vzdychají, když se na nich člověk usadí.

V zákopu máme hlubokou díru plnou vody, pořád na ni zapomínám. Člověk se do ní zaboří až po stehna. Ale zase se tím ztenčí víc než centimetrová krusta bláta na svrchníku. Muset maširovat ve svrchníku je peklo. Pár chlapců si už jeho spodní část užízlo.

Německé linie jsou výš než naše, jen sto metrů od nás. Fricové mají výškovou převahu prostě proto, že se tam dostali první. Při přestřelce nad námi mají vždycky výhodu, ale stejné ztráty jako nepřítel nám způsobily i nemoci a kvůli nim jsme přišli i o doktora.

Sněžilo a mrzlo, ale většinou pršelo. V noci pracujem, takže odpoledne spíme, ale za hektických dní jen nárazově, po dvou minutkách. Člověk neusne ve výstroji a s flaškou na vodu, ale nesmí si to sundat. Stanová podlážka není dost velká, takže se spí vsedě, s helmou na hlavě, a kapky člověku padají na ramena. Na frontě je zakázáno sundávat si boty a ponožky. Po ovinovačkách zůstávají na nohou hrozné otlaky. Ono je stejně blbost sundávat si v mrazu boty, protože vám zmrznou na kámen. Pak už je nenazujete.

Každý den za úsvitu nástup na střelecký ochoz. Na přípravu je celá noc, takže jde o nejlepší čas k útoku. Skopčáci pochopitelně dělají to samé a žádný útok nikdy nepřijde. Všechny ztráty jdou na vrub odstřelovačům a dělostřelecké palbě. Pořádné útoky jsou stejně vzácné jako aligatóři pírká.

Než jsem se sem dostal, pluk přišel ve střetech s nepřítelem, vinou prochladnutí, vyčerpání a omrzlin o dvanáct důstojníků a dvě stě padesát mužů. V prosinci nás vystřídali Královští skotští střelci. Kluci nejedli nic než konzervované hovězí. Plechovku si tu člověk otevírá bodákem.

Díkybohu za přiděl rumu. Tenhle námořnický chlast cítí jeden až do prstů u nohou a celého ho zahřeje. Upřímně nenávidím všechny Doddůstojníky, kteří se nám ho snaží odklonit.

Rum a cigarety; pro tohle myslím voják žije. Vyměňuju si cigarety za rum a myslím, že na tom zatraceně vydělávám.

V druhé polovině ledna jsme už nemohli svůj úsek ubránit. Přišli jsme o příliš mnoho mužů. Lidi od trénu se dobrovolně nabídli, že půjdou bojovat místo našich mrtvých.

Začal jsem si myslet, že mladého muže něco ponouká, aby zemřel a zemřel dobře, dokud je pořád ještě na vrcholu sil, dokud ještě není unavený životem. Anebo možná byla válka tak hrozná, že se vyhlídka na smrt jevila jako lákavá. Je útěcha nemuset čelit budoucnosti? Všichni skončíme vyhození na smetišti času, tak už nás tam můžou klidně vyhodit hned. No nejsem úplný filosof?

Já ale takhle nepřemýšlím. Musím žít pro Rosie. Řekl jsem jí, že jsem její anděl, ale ve skutečnosti střeží jako anděl ona mne. Taký jsem věděl, že kdyby mě zabili, nikdy už nebude mít příležitost ztratit o mně iluze. Nikdy se jí neomrzím. Nikdy se nepohádáme. Budu mladý, silný a krásný navždy. Ani se nebudu muset dívat, jak stárne ona. Neplánuju smrt, ale možná by bylo lepší umřít než ji zklamat. Jestli zemřu, ten obraz bude žít dál.

Není možné si představovat, jak je člověk mrtvý, protože tam pořád jste a představujete si to. Proto se dokážeme dívat, jak nám druzi umírají, a táhnout to dál. Když si představím, že jsem mrtvý, jsem pořád po Rosiině boku.

Kdesi v nejtemnější hloubi Francie

3. ledna 1915

Ma chère maman,

jak příjemné bylo s tebou strávit Vánoce v South Downs a quel plaisir jít sáňkovat s vlastní matkou! Oušem bylo od tebe kruté nutit mě tahat oboje sáně do kopce. Jak ti to jen odpustím? Snad ty rány vyléčí čas.

To jsi byla moc milá, když jsi mě přišla vyprovodit na letiště. Jak úžasně jsi vyděsila hlídky a okouzila velitele! A dokonce i jeho psa! Připadalo mi velmi statečné, jak jsi v sobě dusila pláč, ale vážně jsi nemusela. Všichni moc dobře věděli, že jsi Francouzka a máš dokonalou záminku popustit uzdu citům.

Ale, chère maman, já vím, jak ti je. Vyprovodila jsi moje bratry na cestu do Jižní Afriky a už jsi je nikdy neviděla a taky nevíme, jak dopadne Archie ve Vazíristánu. Určitě jsi hodně osamělá a máš velký strach. I já mám strach, mnohem víc než kolegové letci, z nichž ani jednomu zřejmě není víc než osmnáct. Ve dvaadvaceti si připadám trochu méně neprůstřelný než oni.

Chei ti říct, proč by ses neměla strachovat, ale nejdřív ti musím vyprávět, co se dělo cestou tam. Jak víš, letěl jsem ve Vickersu F.B.5, s dalším pilotem vepředu, a měli jsme v plánu vyzvednout v St Omer hezký malý Morane-Saulnier. Tenhle Vickers je robustní, pozoruhodně spolehlivý a bezpečný stroj, ale tomu našemu vyplivl motor nedaleko od Gravelines. Ukázalo se, že se mu přetrhl kabel od zapalování. Ça se passe. Nedokážu ti vylíčit, co to bylo za děs. Strachy bez sebe jsem manipuloval s přístroji a už si říkal, že budu muset nouzově přistát na moři a nechat se obrát kraby, měkkýši a sem tam nějakou máčkou. Ale povedlo se mi přistát přímo na pobřeží na pláži. Díkybohu byl zrovna odliv. Spolu s tím druhým chlápkem a s pomocí obětavých rybářů, kteří tam nevinně paběrkovali, se nám podařilo vytáhnout letadlo výš na břeh a dovolali jsme se na velitelství perutě. Při čekání na mechanika nás štamgasti v bistru hostili jako krále. V životě jsem neměl tak dobrý biftek. Řeknu ti, že být poloviční Francouz a letec zároveň tu

bude ohromná výhra. Usměvavé holky se na mě budou lepit jako vosy na med a ráno se budu muset přesvědčit, že nemám žádné v botách, tak jako jsme to dělali se štíry na severozápadní hranici. Kvůli počasí většinou nemůžeme ani vzlétnout, takže... víc času na krásné francouzské slečny!

No nic, k věci. Když letíš nad Francií, vidíš pod sebou zemi obdařenou úchvatnou krásou. Kde jinde na světě se najdou města jako *Fleurs*, *Poitiers* nebo *Abbeville*? Kde jinde jsou tak krásné topologické aleje a nekonečně dlouhé římské cesty? A řeky s tak krásnými meandry? A elegantní zámky, které nebyly nikdy stvořeny pro válku? A ženy, které člověka pokládají za slabomyslného, když se do nich nezamiluje? Kde každý pije víno a zpívá, ale nikdo není opilý?

Jde o to, mami, že Francii miluji celým srdcem i duší. Je to moje matka, tak jako ty, a Anglie je můj otec, jak jím byl můj táta. Člověk miluje své rodiče stejně, byť jinak, a já miluji Francii tak, jako miluji tebe, s jistou vášnivou bolestnou něhou.

Nedaleko odsud se nachází pás země, ani moc dlouhý, ani moc široký, kde armády tuhle nádhernou krajinu proměnily v ohyzdný močál hnědého bahna, zjizvený propojenými krátery po dělostřelbě plnými špinavé vody, kde není jediný nepolámaný strom a kde nezůstal nedotčený jediný kostelík, statek ani dům. Už teď je to ohromný hřbitov nepohřbených. Ustavičná palba dohání člověka k šílenství. Fronta je něco zvráceného, mami, a tohle Francii udělal blázen, který upadl do dvou neutrálních zemí, aby se sem dostal a napáchal tyhle škody. Čistota se do téhle země navrátí, jen když napadne sníh, ale i pak ji zákopy protínají jako praskliny ve skle.

Ve Westminsteru jsme se museli učit kvanta hrdinské poezie. Vtloukali ji do nás – to je ale překvápko –, nicméně si vzpomínám na verše, tuším od lorda Macaulayho:

„Pro každého člověka na zemi
si dříve či později přijde smrt:
A jak může člověk zemřít lépe
než tváří v tvář hroživé převaze,
za popel svých otců
a chrámy svých bohů?“

No, takhle to cítím. Jak nejspíš víš, letci nežijí moc dlouho. Možná budu mít štěstí, nebo třeba budu mít nejhorší smůlu a bude ze mě mrzák místo mrtvoly. Ale jestli mě zabijí, chtěl bych, abys na mě byla děsně pyšná, až budeš návštěvám ukazovat mou fotografii a říkat: „To byl můj syn, mort pour la France.“

Ton fils dévoué,

Daniel P.

Kapitola čtrnáctá

Rosie

Na Štěpána roku 1914 už od úsvitu silně přšelo a Rosie vzbudilo bubnování deště o okenní tabulky. Tvář měla studenou, ale pořád jí bylo teplo od toho, jak byla schovaná pod peřinou. Oheň za noc strávil nové uhlí, jímž byly večer zahrnuty rozpálené uhlíky, takže krb vydával jen pramálo tepla. Venku byla pořád ještě tma a Rosie v posteli myslela na Ashbridge ve Francii. Ten už bude skoro určitě venku v zákopech a ona uvažovala, jak se někdo vůbec může s takovýmhle počasím popasovat. Rosie si vzpomněla, že Štěpán byl první křesťanský mučedník. Oblékla se v posteli.

Od té doby, co odešlo veškeré služebnictvo mužského pohlaví, dům povážlivě ztichl. Když sešla dolů, vánoční stromek jí připadal úplně bez života: svíčky na něm byly zhašené a dárky zpod něj taky zmizely. Z rodiny byla vzhůru první, ovšem z kuchyně se ozývalo klábosení Kuchařinky a Millicent. Usadila se v salónu, sledovala, jak se svět venku rozjasňuje, a připadala si bezmocná.

Toho rána svědomitě napsala děkovné dopisy a pak si na sebe vzala kabát a nepromokavý klobouk a vyrazila na návštěvu k Pendennisovým. Paní Pendennisová byla velmi bledá a rozrušená, ale ze všech sil se snažila zůstat v klidu.

„Má milá,“ řekla paní Pendennisová, „asi se s tím prostě budu muset smířit, co? Mám tam tři chlapce a není moc pravděpodobné, že se vrátí všichni, že? Všimla sis, že se z rodičů mrtvých kluků stal takový klub?“

„Vypomáhají si navzájem s pochůzkami,“ přikývla Rosie. „Je to při vši té bezútěšnosti tak nějak hezké, že?“

„Mám strach o manžela,“ svěřila se paní Pendennisová. „Hrozně kouří a má z toho kašel. Tvrdí, že mu to pomáhá pročistit plíce, ale podle mě mu to nepomáhá ani trochu.“

„Pořád se chytáme nějakých stébel, že?“ odtušila Rosie.

Následujícího dne, na svatého Jana, se strhla hrozná vichřice a Rosie se opět vzbudila s hrůzou, že Ashbridge je třeba vystavený stejnému počasí. Paní McCoshová vycítila její obavy, snažila se ji zaměstnat a poslala ji na poštu, takže se Rosie vrátila promočená a rozcuchaná. Millicent byla tak vytížená, že Rosie sama rozdělala oheň v salónu a klekla si před něj, aby proschla. Pomyšlení, že promáčeného Ashe bombardují, že se nemá kde pořádně schovat a nemá ani oheň, u kterého by mohl uschnout, bylo nesnesitelné. Rosie zírala do plamenů, jako by se z nich dalo něco vyčíst.

Snažila se číst, ale nedokázala se soustředit. Napsala dopis do Poetického knihkupectví, v němž se dotazovala, kdy má vyjít další sbírka georgiánských básníků, a pak se uvelebila s jejich antologií z let 1911–12. Vyhnula se dost pompézním příspěvkům Lascellese Abercrombieho a Gordona Bottomleyho a přešla hned k těm pěti, jimiž přispěl Rupert Brooke. Jak prazvláštní je to pocit, číst dlouhou báseň napsanou v Německu o nostalgii po jedné anglické vesničce. Báseň jako „Grantchester“ by se už dnes napsat nedala. Na druhou stranu byste něco velmi podobného mohli napsat ve Francii. Rosie uvažovala, kolik vojáků asi tak píše básně. Něco takového Ash nejspíš dělat nebude.

Čtyřikrát si v duchu přečetla „Prach“ a pak vstala a přečetla jej nahlas, zatímco obcházela po salónu. Ta báseň byla určitě o ní a Ashovi, kdyby měl jeden z nich zemřít. Líbil se jí obrat „ničivá zuřivost našeho ohně“. To bylo ono, tahle zoufalá vášeň. Přečetla si „Rybu“ a povšimla si, jak chytrá je ta kaskáda dvojverší, spojených tolika obratnými přesahy. Co by za to Rosie dala, kdyby dokázala napsat něco takhle vytríbeného. Báseň „Město a venkov“ byla irrelevantní, protože pojednávala o vyhasínání lásky, a na to Rosie nevěřila. „Čaj v jídelně“ jí připadal trochu nesrozumitelný a zvláštní, takže se vrátila a znovu si přečetla „Prach“. Pak nalistovala stránku sedmdesát jedna a přečetla si „Posluchače“ od Waltera de la Mare. To byla vážně zdaleka nejlepší báseň v knize, ještě lepší než „Prach“. Rosie opět

zatoužila po tom, aby dokázala psát tak kvalitní poezii. Věděla, že někde v jejím nitru poezie je a čeká na to, až bude moct ven. Měla nezřetelné tušení, že potřebuje jen načíst dost básní očima, aby jí jednoho dne začaly vycházet z prstů. Zašla si k otcovu stolu pro perořízek a dychtivě začala rozřezávat zbývající stránky knihy.

Večer paní McCoshová, Rosie a Christabel šly hrát bridž, a když se vracely, vítr obrátil deštník paní McCoshové naruby a zničil ho.

Osmadvacátého Rosie už nemohla ty svoje věčné mučivé obavy vystát, a tak vyrazila do ubytovny YMCA podívat se, zda by tam nemohla být nějak užitečná, ale odešla s nepořízenou. Co měla se sebou dělat? Stavila se zase za Pendennisovými. Paní Pendennisová se zeptala Rosie, jestli neví, kde teď žijí bratři Pittovi, kteří bydleli naproti McCoshovým. Rosie odpověděla: „Ne, ale máma to nejspíš vědět bude,“ a cestou domů vzpomínala na to, jaký býval Daniel Pitt rošťák, expert na všech ty hrozné vylomeniny a zlomyslné kousky, které malí kluci milují. Vystřelil na ni třeba z praku shnilou švestku a ta se jí rozplácla po celých šatech. Přesto ho měla moc ráda. Vzpomínala na jeho staršího bratra Archieho a říkala si, jak by bylo milé je zase po všech těch letech vidět. Nepochybně i je do sebe vtáhla válka.

Devěťadvacátým a třicátým prosincem se Rosie nějak otupěle protloukla, ale jednatřicátého zase přišla průtrž mračen a ona se opět zoufale strachovala o Ashe. Toho večera k nim Pendennisovi přišli na večeři a potom všichni hráli bridž až do půl dvanácté. Tak jako za války každý se rozptylovali družnou zábavou. Přivítat nový rok zpěvem „Auld Lang Syne“ bylo palčivé a bolestné. Pan McCosh se dojal, zvedl se a začal recitovat Roberta Burnse. Pak zazpíval „Květiny v lese“ a Pendennisovi sklíčeně odešli domů.

Dny nového roku se táhly. Rosie chodila do ubytovny YMCA, ale tam pro ni nikdy nenašli práci. Matka jako obvykle touhle roční dobou zpracovávala účetnictví domácnosti a začala být podrážděná. Rosie chodila ven na čaj a lidé chodili k nim na čaj, chodila nakupovat, chodila k Pendennisovým. Pátého ledna ji napadlo, že by vlastně mohla zajít do místní malé nemocnice, ale připadlo jí skoro nemožné neplést se tam nikomu do cesty a také byla dost nesvá při kontaktu s lidmi, kterým vážně nebylo moc do řeči. To, co tam viděla a hlavně slyšela, bylo děsivější, než by si bývala dokázala představit. Věděla, že její zděšení je sobecké, protože nikdy nemyslela na oběti, které viděla před sebou, ale jen na možnost, že by se něco takového mohlo stát

Ashovi. Říkala si, že by si ho pochopitelně vzala a milovala ho tak jako tak, i kdyby skončil slepý a bez nohou, dokonce i kdyby byl popálený od hlavy až k patě, ale měla obavy, jak by to bral sám Ash. Rosie byla přesvědčená, že by radši zemřel, než by se stal jedním z těch stvoření, které tu spatřila, bez ohledu na to, jestli by se za něj provdala.

V pátek osmého ledna se Rosie dozvěděla, že padl manžel paní Crowové, a tak jí spolu s matkou donesla nějaké černé smuteční šaty. Byla tak rozrušená, že si je sama nedokázala obstarat. Tváří v tvář tak hlubokému zoufalství si Rosie připadala bezmocná, ale rozhodla se, že za paní Crowovou bude chodit každý den, pokud s tím bude souhlasit.

Jedenáctého zase padaly trakaře a Rosie si vzpomněla, jak Ash vtipkoval, že v Anglii padají spíš valníky. Pak čtrnáctého došla zpráva, že syn paní Burmanové byl zraněn a leží v nemocnici lady Meynellové. To paní McCoshovou velmi rozrušilo a okamžitě tam chtěla odjet, čistě pro případ, že by narazila na lady Meynellovou. Tu nakonec nepotkali, ale Billa Burmana zastihli v dobrém rozmaru. Měl rozdrcené koleno a vždycky už bude chodit trochu toporně, protože chirurgové prostě spojili všechny kosti dohromady. On sám měl největší obavy z toho, nakolik bude moct hrát golf. Tenisu se bude muset očividně vzdát. Sedmnáctého přišla na čaj Vera Burmanová a řekla Rosie, že Billa Rosiiny návštěvy velmi povzbuzují a že se na ně hodně těší. Rosie jí odpověděla, že by docela ráda pracovala v nemocnici, protože je hrozné, když si člověk v takovéhle době připadá tak zbytečný.

V sobotu třiadvacátého sněžilo a padla mlha a Rosie musela ve svém džbánu probořit led, aby se vůbec mohla omýt. Paní McCoshová prohlásila, že sněží tak hustě jako za velké chumelenice v roce 1881. Christabel, Otýlie, Sofie a Rosie postavily na zahradě ohromného sněhuláka, ale musely se mezi jednotlivými výpravami ven chodit domů zahřát. Co když takhle sněží na Ashe? „Neboj,“ uklidňovala ji Otýlie, „v takovémhle počasí se přece nemůžou vést žádné bitvy.“

A pak v noci přišla obleva a ten krásný velký sněhulák úplně roztál.

Pěťadvacátého zašla paní McCoshová do Holders, aby jí ocenili a seřídili housle. Dávno už jimi nebavila hosty a hrála na ně jen tehdy, když byli všichni krom sloužících pryč. Měla opravdový talent a velmi romantický styl, a když holky přišly domů a hledaly klíče k předním dveřím, udělalo jim pokaždé velkou radost, když ji zaslechly z obývacího pokoje na východní straně. Opřela si noty o Bibli na pultíku

a pustila se do skladeb od Kreislera. Teď když se válka rozběhla a ona měla obzvláštní strach o Ashbridge, hrála víc než kdy jindy, ale vy-
chutnat si to mohly jen služby. Znaly každý tón „Schön Rosmarin“.

Sedmadvacátého se Sidney Pendennis vrátil domů na dovolenku a vyřídil, že Albert a Ash se drží dobře. Přinesl dopisy od Ashbridge a zvláštní suvenýr – německou kulku, která probila britskou a uvízla v ní, takže vytvořila svatoondřejský kříž. Všichni to pokládali za něco úžasného a podivuhodného, což byla skutečně pravda. Rosie si kulku uložila do šperkovnice, hned vedle kroužku od záclon, který původně dostala od Ashbridge k zasnubám.

Další dopis přišel od Ashbridge a on v něm psal, že po bůhvíkolika letech narazil na Daniela Pitta. Líčil, že Daniel je teď v Královském leteckém sboru, ale zatím jen bažant, a že musel nuceně přistát nedaleko od Ashova zákopu v zemi nikoho. Daniel se musel až do soumraku schovávat v kráteru po bombě a Němci mu mezitím jeho letadlo děly úplně rozstříleli. Rosie chvíli myslela na Daniela a vzpomínala, jak se jednou zabalil do prostěradla a za bílého dne dělal, že je duch, což nebylo ani v nejmenším strašidelné.

Osmadvacátého šly Rosie a její matka přivítat na nádraží Victoria ohromný konvoj belgických uprchlíků, aby tam pomohly se všeobecnou prohlídkou a tříděním. Byli to utrápení a zmatení chudáčci, kteří se ovšem zalykali vděčností za přátelské přijetí. Po návratu se paní McCoshová dozvěděla, že její housle mají hodnotu devadesáti liber. To byla ve vší té pochmurné náladě šířené seznamy padlých fantastická zpráva. Rosie šla na večeri s panem a „maminkou“ Pendennisovými. Na pár hodin pak ti tři dokázali vztyčit tenkou fasádu radosti a optimismu. Ještě než Ashbridge odjel, dohodli si spolu šifru a z posledního dopisu dokázali vydedukovat, že byl v nějakém Sanvicu, ale teď že je v Kemmelu.

Kapitola patnáctá

Daniel Pitt své matce (2)

Tajemné místo, které se nesmí prozradit ani matkám, ale ty stejně znáš číslo mojích perutě, takže ho uveď na zpáteční adrese, kdesi poblíž St Omeru.

4. února 1915

Ma chère maman, elegante et magnifique!

To bys neuhodla, na koho jsem to narazil! Přistál jsem v zemi nikoho – ale neměj strach! Stává se to každou chvíli a člověk s tím musí počítat. Nic se mi nestalo, na rozdíl od mého nebohého stroje, krásného malého Morane-Saulniera, který se jmenoval Florence, jak si možná pamatuješ, a který Hunové okamžitě rozstříleli děly na cimprcampr – a mně se povedlo dostat do našeho zákopu a hádej, kdo tam byl? Napíšu ti o tom zítra.

Zítra. Stejná adresa.

Byl to Ashbridge Pendennis, ten, co bydlel o dvoje dveře dál, když jsem byl maličký a tys byla ještě mladší, ten americký kluk se dvěma bratry, který pálil po Rosie McCoshové a ona zase po něm. On a výše uvedení frères jsou u CDS a on byl „děsně rád“, že mě po těch všech letech vidí. Vyprávěl mi, že je s Rosie zasnoubený. Tato informace mě velmi sklíčila, to ti musím říct, protože se mi vždycky líbila. Takové krásné šedé oči! Nebo byly modré? Takové zázračné kaskády kaštanových vlasů! Takové dojemné pihy a rozkošný nosánek!

O svých nejnovějších eskapádách ti budu vyprávět zítra.

Jéžíš, ono už je zítra.

Vystřelil jsem z karabiny na jednoplošník Taube a minul jsem. Nedokázal jsem se dostat dost blízko, abych po něm mohl seknout šavlí.

Udělalí jsme si v jídelně ohromný flám, který byl pro mě mnohem nebezpečnější, než kdy asi budou skopčáci. Probudil jsem se v příkopě s jinovatkou na fousech, teda kdybych nějaké fousy měl. Hráli jsme naprosto vražednou chlastací hru Kardinál Puff. Když jsem to zalomil, chlapi tam začali dělat hroznou rotyku a teď vypadá jídelna tak, jako by v ní vybuchl granát. Neříkej to prosím mé matce – tu by to naprosto šokovalo. Ne, řekni jí, že jsem část svého volného času strávil na kolenou v kostele a zbytek čtením děl básníků!

Proč jsme flámovali a dělali rotyku? Chère maman, bylo to proto, že včera nad naším letištem přeletěl rumpler a dost nepřesně shodil pár bomb, takže moje maličkost vyběhla ven s výše zmíněnou karabinou a nazdařbůh po něm střílela. Nějakým zázrakem

jsem zasáhl pilota do lýtky, takže musel přistát, než omdlí. Ergo (a eheu!) jeden ukořistěný nepoškozený stroj a dva rozladění hunští letci! Pilota jsme odlífrovali nákladákem na polní obvaziště, ale pozorovatel zůstal na flám i na rotyku a teď je ve strážnici, všeho lituje a má kocovinu jako řemen. Takže, chère maman, hleď na hrdinu okamžiku!

Hrdinsky tvůj, grandes bises, je t'embrasse! Nějaké zprávy o Archiem?

Ton fils dévoué,

Daniel P.

Kapitola šestnáctá

Sladké červené víno mládí (1)

Odpočinkový tábor v Sanvicu. Museli jsme spát na čtvrt metru silné vrstvě bahna. Hodiny a hodiny vykládáme zásoby v Rouenu. Bolí mě celej člověk. Jídlo bylo nepoživatelný. Na první službě jsme přesouvali stovky balíků sena. Na druhý jsme nakládali kanystry benzínu. Prázdné kanystry skončí jako nádoby na vodu, takže má voda na frontě vždycky přichuť benzínu. Kamarád Hutch tvrdí, že podle chuti dokáže říct, jestli šlo o kanystr firmy British Petrol. Zábava s házením sirek do kanystrů, aby se vypálily výpary.

Odvelen na výpomoc do bakteriologické laboratoře. Major moc milý. Přípravoval jsem mu vzorky bakterií z ran. Ukázal mi je pod mikroskopem. Poděkoval mi a požádal mě, abych přišel zas. Řekl jsem mu, že jsem ve skutečnosti inženýr, a zeptal se ho, co bych podle něj měl dělat.

Osmého ledna. Vystál jsem si frontu na žold a dostal osm franků. Našel Francouzku s vanou a zaplatil si za koupel. Koupil si kožich ze strakatého kozla. Ne moc oblíbený u kamarádů – smrdí po předchozím majiteli.

Devátého. Bylo mi blbě, tak mi dovolili se flákat. V zemi nikoho přistálo letadlo a po setmění se z něj pilot a pozorovatel odplížili a zapadli do zákopu. Nalili jsme do nich spoustu čaje a k mému překvapení se ukázalo, že jeden z nich je Daniel Pitt, Kámoš z dávných

časů, který bydlel na druhé straně od Rosiina domu! Pěkně jsme si pokecali o dětství. Vyprávěl mi, že za poslední dva týdny třikrát havaroval. Podle všeho je to normálka. Letcům závidím, ale musí teda být sakra statečný. Promrznou víc než my. Já bych nelítal ani za nic.

Desátého. Služba v kuchyni. Bylo mi dost mizerně. Nejspíš chřipka. Spousta z nás onemocněla v dobytčáku. Třicet lidí na vagón.

Dvanáctého. Od tety dorazily cukrovinky. Mrzlo, až praštělo. Tady je to celkem prima. Po okolí se dá sehnat spousta jídla. Nepřátelské letadlo na nás shodilo dvě bomby a nic netrefilo. Rány to ale byly děsné. Jednoho vojáka přejel pětitudový nákladák, od hlavy až k patě. Mysleli jsme, že je po něm, ale jen ho to zatlačilo do bahna, tak jsme ho museli vykopat. Odnesl to jen pár pohmožděninami. Tenhle řidič přejíždí lidi běžně.

Tohle není ta romantická válka, do které jsem dobrovolně narukoval.

Třináctého. Maširovali jsme jedenáct kilometrů v dešti. Byl jsem rád, když jsme byli konečně na místě. Nakvartýrovaný ve škole. Výbuch dělostřeleckého granátu o pět set metrů dál. Hezký pohled, moje první reálná zkušenost s dělostřeleckým bombardováním. Nácík hodu granátem. Vážná věc. Zažehnete zápalnici a máte pět vteřin na to, abyste ho hodili.

Když jsme konečně dorazili, neměli jsme ponětí, kam jít nebo co dělat. Žádný plán, nikdo nám nepřišel naproti. Zničený vesnice, hromady ženijních zásob, odkládacích stojánek na nože, ostnatého drátu, lopat, nástrojů na zákopové práce atd. Jediná nedotčená stavba byla tribuna s oprýskanou barvou.

Složil jsem se na trávu a kouřil, zatímco důstojník šel najít někoho, kdo ví aspoň něco. Nakonec jsme se rozdělili a šli spát do nejmíň poničených chalup. Tísnil jsem se s osmi dalšími v maličké místnosti s jedním čistým průstřelem. Granát v ní pořád ležel. Usoudili jsme, že už nejspíš nevybuchne. Hutch na něj naškrabal „RIP“. Spal jsem jako nemluvně.

Vykopali jsme latríny. To se dělá ze všeho nejdřív. Nečekáme ani na rozkaz od důstojníků. Člověk dorazí na místo, sundá zbraň a chopí se rýče. Vytahali jsme pár pórků, vykopali prima latrínu. Modlíme se: „Milý Bože, ať nám prosím děla nezasáhnou latrínu, protože mě už ani nehne, abych kopal další.“ Sedíme tam na tyči jako na bidýlku. Nemáme se čím utírat. Nedokážu se utírat dopi-

sy od Rosie, takže používám dopisy od všech ostatních, když se je naučím a odpovím na ně. Pošta za daných okolností chodí výjimečně spolehlivě. Spousta mládenců se musí utírat milostnými dopisy. Moc nekouřím, točí se mi po tom hlava, takže si za příděl cigaret kupuju dopisy a rum navíc. Smutný osud krásných ženských citů.

Čtrnáctého. V rámci služby jsem spravoval cestu. Bláto a voda! Odhazoval bláto, zapadal do bláta, vdechoval bláto. Připadal jsem si jako moucha na mucholapce. Viděl jsem Alberta a byl to pořád ten samý milý brácha, ale z toho všeho moc unavený. Spousta dělostřeleckých granátů.

Hutch zjistil, že ve vesnici pořád ještě žijí dvě staré ženy, co nám prodají kávu a chléb, pokud se tam dostaneme jako první. Jako čarodějnice z pohádky. Našel u cesty pohozené plechovky husté zeleninové polévky s kroupami. Hurá! A měly vnučku připravenou „učit francouzštinu“.

Hutch říká, že jsme děti nikoho. Nevím, jak to vlastně myslí. Musím se zeptat. Pořád to opakuje. Rozhodně to vypadá, že nikdo nemá v popisu práce o nás pečovat, takže se staráme sami. Zastřelil jsem králíka. Posledního ve Flandrech. Podusil ho s pórkem. Kulka mu prošla žebry, takže žádné pořádné maso nedošlo úhony. Myslel jsem na to, jak by Rosie rozhodilo, že jsem zastřelil králíka. Vždycky měla pro zvířátka takovou slabost. Nejspíš by plakala. Hutch vyrobil z dózy na sušenky skvostná kamínka a postavil je do výklenku. Říkáme tomu „Gril Savoy“. Major prohlásil, že jsou prakticky nejlepší v celém praporu. Dnes přinesl protiplynovou výstroj. Kupředu, křesťanští vojáci.

Patnáctého. Znovu jsme vykopali podzemní kryt, zavalený po výbuchu dělostřeleckého granátu. Strávil jsem v něm celý den. Smrad je v něm pekelný. Granáty létající nad hlavou zní jako žebříňáky na kočičích hlavách. Pracovali jsme od 8.30 do 16.30 a pak jsme byli odveleni vzít otepi dříví k Lancashiřanům. Šli jsme v zástupu a znovu a znovu padali do bláta. Kulky bzučely nad námi a se zasyčením dopadaly do bahna. Když nedaleko ode mě vybuchl granát, trochu jsem povyskočil, ale už jsem si na ně docela zvykl. Němci mají úžasného snajpra. Vystrčili jsme nad zákop tři větvičky vedle sebe a on je třemi výstřely jednu po druhé zlámал. Šrapnely opravdu nemám v lásce. Sviští a fičí kolem jako vražedné kovové včely. Donutí člověka, aby takticky zkrátil frontu a pak ji udržoval zkrácenou. Pušky ucpané blátem, nedá se z nich střílet.

Deset hodin večer. Hutch a pár dalších odveleni, aby donesli ze zámku do zákopů čerpadlo. Já ve tmě úpěl na latríně, tak jsem nemusel. Hutch přinesl zpátky vystřelenou kulku. Říkal, že to bylo peklo. Byl úplně promočený, oslizlej a smrděl. Kdykoli se na obloze rozprskne světlice, člověk sebou musí seknout do bahna a Hutch padl přímo do mršiny koně. Ve tmě klopýtají skupinky s nosítky, sbírají mrtvé a raněné, protože se to nedá udělat za dne. Tmou se ustavičně nesou tiché nadávky. Připomíná to mručení nočních zvířat. Hutch vyprávěl, že konečně dorazili s čerpadlem a dostali čaj, jen nějakých dvacet metrů od Němčourů.

Ráno. Uřízl jsem si spodek zimníku. Zařídil se podle Hutchovy rady. Vypadáme jako tlupa vagabundů. Kůže toho králíka skončila pod mou helmou. Nafasovali jsme kukly a gumáky, velká radost. Nasbíranými provázky jsem si přivázal k opasku otýpky chrastí a dřívka. Bez ohně není teplé jídlo ani teplý ruce. Probudil jsem se zasněžený, s uniformou tak ztuhlou, že při sebemenším pohybu praskala. Jsem fousatý jako panter, ale na rozdíl od pantera mám vousy spleené blátem.

Šestnáctého. Ve službě jsem stavěl stáj pro koně, ale většinou se flákal. Šrapnel vybuchl nad chlévem a zabil muže uvnitř. Chytil jsem blechu tak velkou, že by mohla bojovat v kohoutích zápasech. Rozdrtil ji nehtem na palci. Velmi uspokojivé. Některým z nás se z toho dlouhého stání v mokru dělají na nohách boláky. V noci se skoro nedá spát, protože si přes nás krysy hrají na honěnou, na slepou bábu a další veselé hry.

Služba pro poskoky, nošení pytlů s pískem. To tu nemá nikdo účtu k domobraně? Věc se má tak, že voják celý život kope a hází, odhazuje bláto a trosky z cest atd. Příkopy jsou přemostěné jedinou plaňkou, takže v noci člověk pořád leze z děr, do kterých spadl. Všichni vědí, že armáda si pro nás vymýšlí práci, jen abychom se nezbláznili.

Sedmnáctého. Mám narozeniny! Balíček od Rosie! Mimo jiné sladkosti a nůž s vidličkou. Odvelen k pohřbení koně. Podle smradu poznáte, co poblíž umřelo. Osli smrdí jinak než koně nebo lišky, ale nenašel jsem žádný rozdíl v zápachu Němčourů, Frantíků a Gonzoubriů. Po noze mi vyběhla krysa. Hodně štěstí, milý Ashi, hodně štěstí, zdraví. Zase se povídá o smrti německého císaře, německá kapitulace je pryč na spadnutí.

Všude leží nepohřbené mrtvoly Francouzů. I když je leden, smrdí jako rasův pytel. Bůh nám pomáhej, jestli se dožijeme léta. Člověku připadá, že se na něj mrtvoly dívají, zvlášť v noci.

Osmnáctého. Hustě sněžilo. Proti sněhu je člověk vidět i v noci. Na přehlídce v 10.30 inspekce.

Sápěři nám vykopali nové zákopy. Nóbl záležitost, do boků jsou vyřezané skříně, pořádné parapety z pytlů s pískem, podzemní kryty, ve kterých se člověk může schoulit do klubíčka. Povalové chodníčky a jímky, ve kterých se sbírá voda, takže ji pak můžeme vylít. Skopčáci jen pár metrů od nás, neviditelní za pytli písku/hromadami hlíny, tedy až na mrtvé s krátkými vlasy a novými uniformami, kteří se vepředu povalují jeden vedle druhého jako spící opilci. Hunové mají otravné katapulty na granáty. Včera v noci strážní služba. Dostal jsem rozkaz vystřelit jednou za deset minut. Nevím proč. Není nač mířit, i kdyby bylo vidět. Možná jen díky tomu zůstanou strážní vzhůru. Je důležité, aby nám připadalo, že něco děláme. Za tmy člověk může vystrkovat hlavu nad parapet, jak se mu líbí. Jakmile ale k nebi začne stoupat světlice, musí se zase skrčit. Mně se světlice líbí. Ty nejostřejší a nejčernější stíny. Prudkost světla je zázračná. Je hezké, když tu poletuje něco, co nevybuchuje. Nedivil bych se, kdyby Němčouři přišli s nějakým vynálezem, co jim umožní vidět nás v noci. Doufám, že nebudu první, na kterém ho vyzkouší.

Devatenáctého. Tepleji, ale všechno je úplně promáčené. Bahno! Dostal jsem se do roty A a viděl Alberta. Spousta starých dopisů. Z domova krabice s dárky k narozeninám. Hodně jsem přemýšlel o Rosie. Ona mi nějak dodává sílu jít dál.

Hutch řekl: „Proč mají Hunové co pár metrů černý pytel s pískem?“ O tom se začalo docela debatovat. Rozhodli jsme se najít někoho, kdo mluví německy a umí pořádně zařvat, abychom se mohli zeptat. Nepovedlo se. Rozhodli jsme se tu otázku zahulákat francouzsky. Nic z toho, takže stále žijeme v nevědomosti. Nejspíš jen nafasovali černé jutové plátno.

Dvacátého. 4.00. Pochodovali jsme v dešti na Kimmel. Vážně báječný nocleh ve škole. Počítám, že zatím vůbec nejlepší. Můžeme spát na dřevěný podlaže! Prší prší prší. Díky panu McCoshovi jsem dostal košík od Fortnuma & Masona. Podělil se o něj s družstvem. Teda, to byl ale svátek. Skoro jsem brečel radostí. Hutch dostal zabalené uvařené klobásky, pořád se daly báječně jíst.

Hutch utrousil: „Jestli to koupím, postaráš se o můj deník?“

„Myslel jsem, že píšeš dopisy,“ odpověděl jsem a on na to: „No, deník je takovej dopis, ne?“

„Opravdu?“ opáčil jsem a on řekl: „Je to dopis komukoli, kdo si to v budoucnosti přečte. Klidně by sis to mohl přečíst sám, až budeš starej, a pak je to jako dopis sobě samýmu.“

Zeptal jsem se ho, kde ho má, a on odpověděl, že v torně, zabalený v kusu pláště do deště. Na jeho otázku, jestli bych případně zase já nechtěl něco po něm, jsem odpověděl: „Zajeď za Rosie,“ a on řekl: „Co bych jí měl vyřídit?“

„Vyříd’ jí, že jsem zemřel dobře. I kdybych zemřel s křikem a utrženými nohama. Vyříd’ jí, ať žije dál naplno beze mě. Vyříd’ jí, že mě moji druzi měli rádi,“ a Hutch řekl: „Tak to je pravda, i když jsi Amík.“

Dal jsem mu Rosiinu adresu a on si ji založil dozadu do svého deníku.

Stáli jsme připravení bok po boku a Hutch řekl: „Miluju ranní vůni slaniny. Člověka to přenesení rovnou domů.“ Z podpůrných zákopů se k nám linulo lahodné aroma nadcházející snídaně. Hutch kývl ke skopčákům a prohodil: „To by mě zajímalo, co mají k snídani tamti.“

Já na to: „Podle všeho párky z belgických dětí.“

Jednadvacátého. Pořád prší. Dneska jsme se flákali. Fakt jsem to potřeboval. Včera jsem vypil trochu červeného vína a taky vodu a po něčem z toho se mi udělalo blbě od žaludku. Rosie poslala sterilizační pilulky, tak si je budu dávat do H₂O.

Dvaadvacátého. Hrozná kosa. Němci zasypali kopec dělostřeleckou palbou jako obvykle. Ve službě jsme nosili cihly do střeleckého okopu. Peklo, naprostý peklo. Bágl vážil tak pětatřicet kilo. Stříleli na nás snajpři. Bahnem až po kolena. Kryjeme se za mrtvými zvířaty atp. Mrtví Francouzi v krytu. Jedna kulka mě minula o metr. Byl jsem rád, když jsem se vrátil.

Třidvacátého. Letadla. Šrapnely na kopci jako obvykle. Mnohem jasnější den. Začal ve 4.45. Končil v 23.45.

Čtyřicátého. Nad hlavou letadla. Příletěl Daniel a předváděl akrobatická čísla. Maširovali jsme do kvartýrů ve škole. Spal jsem jako dudek.

Hutch se snaží vysledovat, kam dopadají dělostřelecké granáty, které lítají k nám. Tahle hra se mi vůbec nelíbí. Člověk sebou musí

hodit k zemi ve zlomku vteřiny. Němečtí dělostřelci celé odpoledne bombardovali zdevastovaný statek. Naprosto nesmyslně, hrozný plýtvání municí. Asi chtějí mít něco na práci. Líbí se mi zvuk německých velkorážních děl, teda dokud od nich mám slušný odstup. Minometný granáty, kterým se říká „klobásy“, k nám přilítají bokem. Dělaří hrozný bengál. Člověku pak zvoní v hlavě. Nenávidím noční kanonádu německých sedmasedmdesátek.

Pěťadvacátého. Inspekce v 10.30. Na noc jsme se přestěhovali do kostela, spali jsme na židlích.

Šestadvacátého. Když jsem se vzbudil, probíhala hodně nervózní bohoslužba. V sedm ráno přehlídka v plné polní – očekávali jsme útok pruských přátel. Po snídani smuteční obřad a křest. Dost divný zážitek. Bylo to tak barbarské – zvony a latina a kadidlo. Večer koncert. Moc vtipný. Oficiři od hlavy k patě převlečení za francouzské štetky.

Dobírají si mě, protože roznětky některých nábojů se zažehnou vadně nebo vůbec, a tahle problematická munice je americké provenience. Za ty americké patrony se cítím lehce provinile. Najít je a vyřadit je ohromný úkol. Spousta našich dělostřeleckých granátů jsou zmetky. Přeletí na druhou stranu a dopadnou, ale už nevybuchnou. Přiletěl Daniel a zase předváděl akrobatické kousky.

Kapitola sedmnáctá

Rosie čeká v Elthamu (1)

Prvního února se udělala mnohem větší zima a Rosie napadlo, že by mohla rozpárat něco starého a udělat z toho něco nového. Uvažovala, že na Ashově místě by chtěla pletenou kuklu na hlavu a palčáky, takže začala rozebírat starý šál, který se začal rozpadat sám od sebe. Otýlie jí dělala společnost, rozstříhávala prošoupaná prostěradla veprostřed a sešila je zase k sobě neopotřebovanými vnějšími okraji, aby si je služebnictvo mohlo rozebrat.

Třetího února se venku strhla tak hrozná vichřice, že Rosie jen ležela v posteli a klepala se. Nemohla spát ani vypnout, protože pořád musela přemýšlet, jaké to je asi pro Ashbridge. Ani modlením se nedokázala zklidnit, protože všechny její modlitby se proměnily v zoufalé žadonění.

Šestého bylo její matce šedesát a ona i její sestry šly na koncert v Queen's Hall. Rosie si ani nezapamatovala, na čem to byly. Pořád skoro každý den chodila do té malé nemocnice a začínalo jí to připadat jak snazší, tak útěšnější než předtím, protože nic člověka nevytáhne z deprese účinněji než soucit s někým jiným.

Desátého přišla dobrá zpráva, a sice že Billa Burmana propustili z nemocnice. Přišel na večeri se svou manželkou a očividně trpěl silnými bolestmi. Hodně se šklebil, cukalo mu ve tváři, a navíc nebylo snadné usadit ho ke stolu, protože vespod to bylo trochu komplikované a on nedokázal ohnout nohu v koleni. I tak působil celkem vesele. Prý je rád, že přispěl svou troškou, a je stejně rád, že je z kola venku. Viděl prý věci tak ohavné, že je nedokáže vylicít a ještě ani pořádně vstřebat. Říkal, že podle doktorů můžou nervy začít pracovat ještě dlouho poté. Teď se zase strachuje o bratra Edvarda, který je pořád na frontě. Golfový klub jmenoval Billa novým tajemníkem a to ho velmi potěšilo. Je to docela útěcha. Přemýšlel o tom, že pomůže založit místní požární hlídku, protože Němci jsou zjevně celí dychtiví vést válku nejen proti vojákům, ale i proti civilistům.

S Rosie svedl malý jiskřivý souboj o tom, zdali už v moderní poezii není načase vzdát se infinitivů na -ti. Bill tvrdil, že na „ti“ se rýmuje tolik slov, že by byla škoda se jich vzdát, protože tím by se omezilo to, co se vůbec dá říct, a Rosie mínila, že všechno se dá nějak opsat. Shodli se na tom, že by se měly zakázat grafické rýmy. Bill požádal Rosie, jestli by mu mohla přečíst nějaké své verše, ale ona řekla, že ještě nenapsala nic dobrého.

Kapitola osmnáctá

Zlatý prostor, co v čase by se stále najít mohl

Sedmadvacátého. Nejružnější inspekce atd. Vyhlášena pohotovost, do půl hodiny musíme být kdykoli připraveni nastoupit. Očekává se útok při příležitosti císařových narozenin. Letadla. Pochodové cvičení. Výplata žoldu – patnáct franků!

Němci zpevňují náspy vlastními mrtvými. Otřesný smrad, kdykoli se otočí vítr. Nevím, jak to dokážou snést. Už tak je to nepříjemné s mrtvolami na místech, odkud se nedají odnést. Před námi